

#1 BESTSELLER

AZ ÖRDÖG A FEHÉR VÁROSBAN

GYILKOSSÁG,
MÁGIA ÉS ÖRÜLET
A VILÁGKIÁLLÍTÁSON, AMELY
MEGVÁLTOZTATTA AMERIKÁT.

MAGÁVAL RAGADÓ MŰ A NÉPSZERŰ
TÖRTÉNELEM TERÜLETÉRŐL. PÁRJÁT RITKÍTTA.
- SAN FRANCISCO CHRONICLE

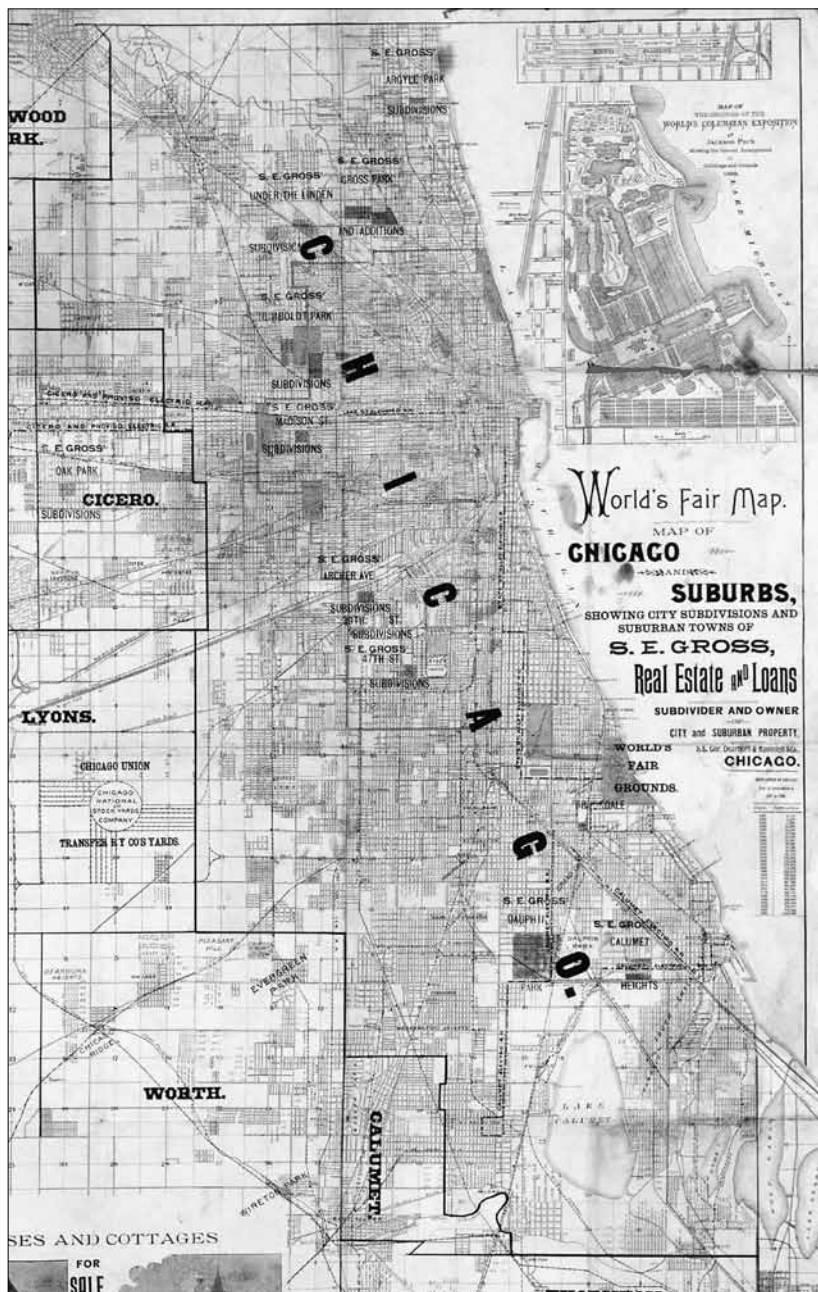

ERIK LARSON

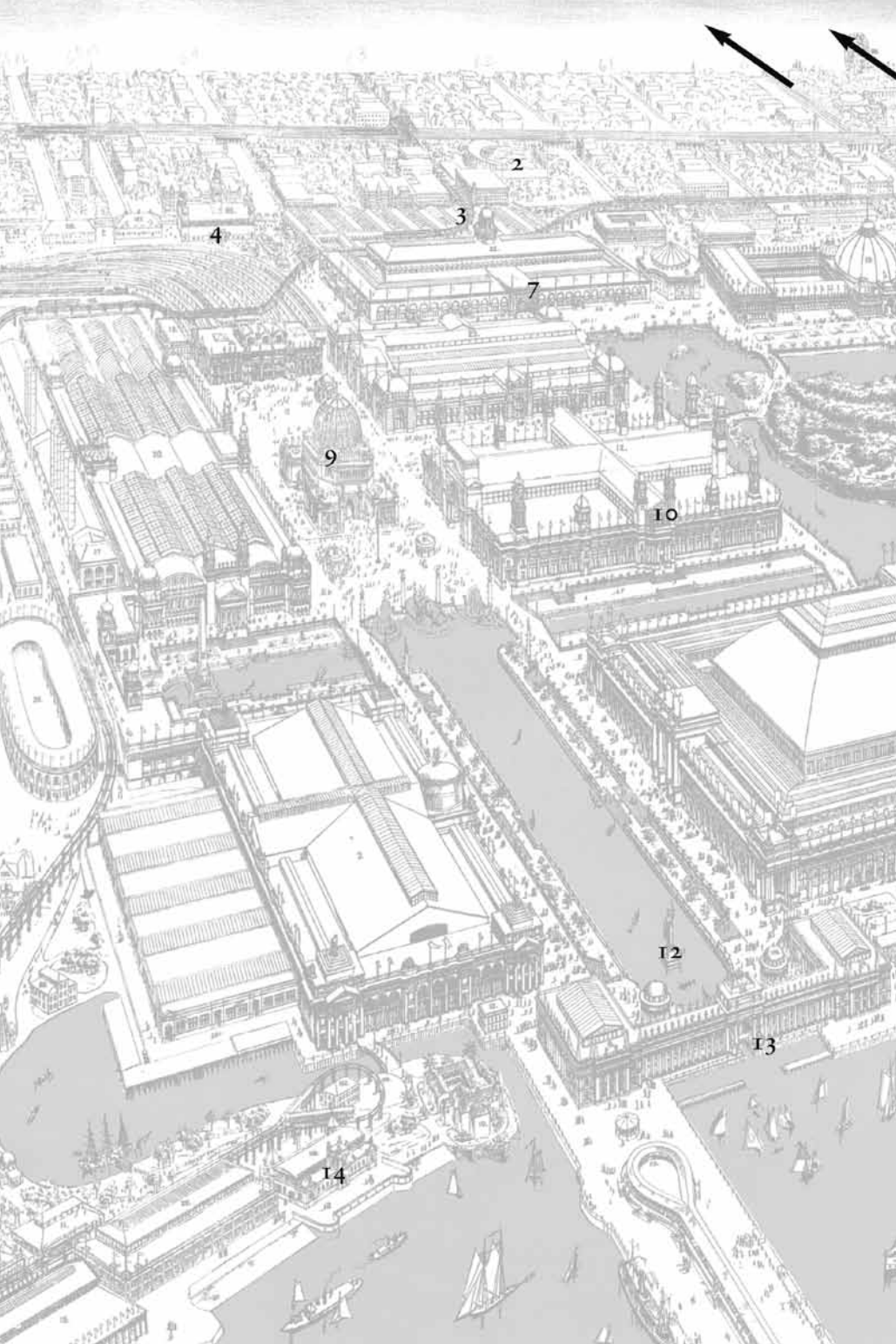
ERIK LARSON

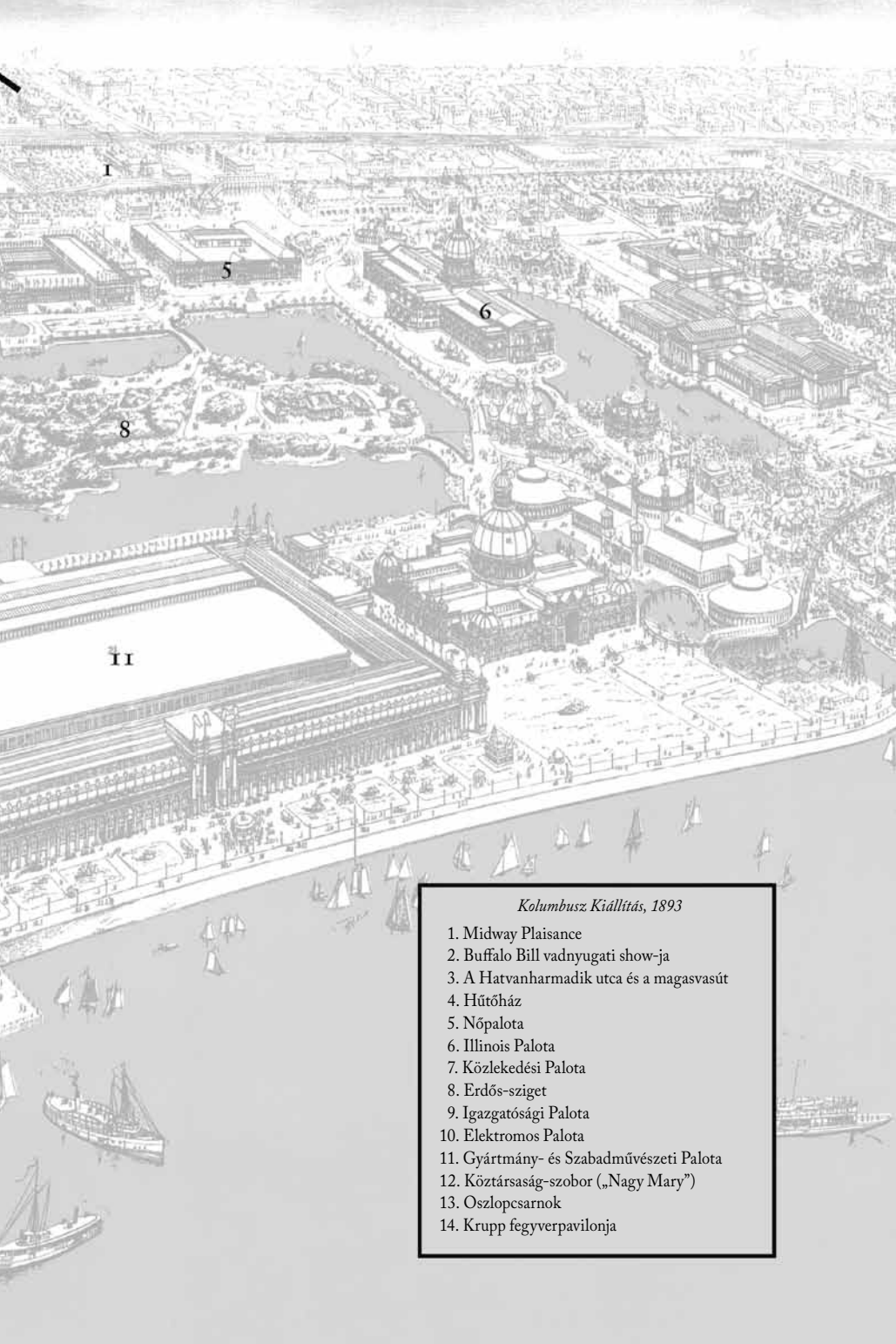
AZ
ÖRDÖG
A FEHÉR VÁROSBAN

GYILKOSSÁG, MÁGIA ÉS ÓRÜLET A VILÁGKIÁLLÍTÁSON,
AMELY MEGVÁLTOZTATTA AMERIKÁT

Chicago, 1891

Kolumbusz Kiállítás, 1893

1. Midway Plaisance
2. Buffalo Bill vadnyugati show-ja
3. A Hatvanharmadik utca és a magasvasút
4. Hűtőház
5. Nőpalota
6. Illinois Palota
7. Közlekedési Palota
8. Erdős-sziget
9. Igazgatósági Palota
10. Elektromos Palota
11. Gyártmány- és Szabadművészeti Palota
12. Kőztársaság-szobor („Nagy Mary”)
13. Oszlop-sarnok
14. Krupp fegyverpavilonja

A KÖZELGŐ GONOSZ (MEGJEGYZÉS)

A tizenkilencedik század végén a gyáraktól füstös és vonat-zakatoástól hangos Chicagóban élt két kivételes ember, akik mindketten jóképűek, kék szeműek és rendkívül tehetségesek voltak az általuk választott hivatásban. Más-más aspektusát testesítették meg annak a hatalmas lendületnek, ami a huszadik század felé rohanó Amerikát jellemezte. Az egyik építész volt, Amerika legfontosabb épületei közül az ő nevéhez fűződik például a New York-i Flatiron Building vagy a Union pályaudvar Washingtonban; a másik gyilkos, a történelem egyik legtermékenyebb gyilkosa, és egy amerikai archetípus, a kertvárosi sorozatgyilkos előfutára. Noha hivatalosan sosem találkoztak, sorsukat összekötötte egy mágius esemény, ami mára szinte kiveszett a modern emlékezetből, ám aminek a maga idejében olyan történelemformáló erőt tulajdonítottak, mint a polgárháborúnak.

A következő oldalakon ennek a két férfinak és ennek az eseménynek a történetét mesélem el, miközben kénytelen vagyok megjegyezni, hogy akármilyen különösnek vagy hátborzongatónak tűnik is majd egyik-másik epizód, ami itt olvasható, az *nem* kitaláció. Az idézetek mindegyikét levelekből, emlékiratokból vagy más írott dokumentumokból vettem. A történet főként Chicagóban játszódik, de kérem olvasóimat, bocsássák meg nekem, ha néha átruccanak egy másik államba – például akkor, amikor a tántoríthatatlan, gyásztól sújtott Geyer nyomozó belép majd abba a rémséges pincébe. Kérem türelmüket a kitérőkhöz is, melyeket néha megkövetel a történet – gondolok itt például a tetemek orvosi célú beszerzésére, vagy a nagyvirágú muskátli helyes használatára az Olmsted-féle tájépítészetben.

A mocsok, a füst és az agyag alatt ez a könyv az élet múltékony-
ságáról szól, és arról, hogy néhányan miért használják ezt a rövidke
időt arra, hogy a lehetetlennel próbálkozzanak, mások pedig arra,
hogy fájdalmat okozzanak. A történet tulajdonképpen a szükség-
szerű harcról szól a jó és a rossz, a nappal és a sötétség, a Fehér és a
Fekete Város között.

ERIK LARSON
Seattle

*Ne kicsiben gondolkodj, abban nincs meg az a varázslat,
ami felpezsdíti az emberek véréét.*

DANIEL H. BURNHAM
MUNKÁLATI IGAZGATÓ
KOLUMBUSZ KIÁLLÍTÁS, 1893

*Az ördöggel a lelkemben születtem. Ugyanúgy nem tehettem arról,
hogy gyilkossá váltam, mint ahogy a költő sem tud ellenállni,
ha az ihlet dalra fakasztja.*

DR. H. H. HOLMES
VALLOMÁS
1896

ELŐSZÓ

Az Olympic fedélzetén

1912

Az építészek (*balról jobbra*): Daniel Burnham, George Post, M. B. Pickett,
Henry Van Brunt, Francis Millet, Maitland Armstrong, Edmund Rice,
Augustus St. Gaudens, Henry Sargent Codman, George W. Maynard, Charles McKim,
Ernest Graham, Dion Geraldine.

AZ OLYMPIC FEDÉLZETÉN

1912. április 14-e baljós napként vonult be a hajózás történetébe, amit a C fedélzet 63–65. kabinjában gubbasztó férfi természetesen nem sejtetett előre. Azt tudta csak, hogy a lába pokolian fáj, sokkal jobban, mint várta. Hatvanöt éves korára eléggé elhízott. A haja már teljesen megőszült, kis híján a bajusza is, a szeme azonban mit sem veszített kékségéből, amit jelen pillanatban a tenger közelsége csak még tovább fokozott. A lába miatt volt kénytelen eddig halogatni az utazást, és most is az marasztalta a kabinjában, miközben a többi, első osztályt elfoglaló utas azt csinálta, amire ő is áhítozott: felderítették a tengerjáró egzotikusabb részeit. A férfi imádta a fényűző hajókat, mint ahogy imádta a Pullman Palace vasúti kocsikat és a gigantikus kandallókat is, lábfájása azonban tompította örömét. Megértette, hogy a betegség, ami a kínokat előidézte, részben annak a következménye, hogy az évek során nem volt hajlandó ellenállni a legjobb borok, ételek és szivarok csábításának. A fájdalom naponta emlékeztette rá, hogy földi élete a végéhez közeledik. Épp az utazás előtt mondta egy barátjának: „Szerintem nem kell az élet meghosszabbításán fáradozni, ha az ember elvégezte a dolgát, méghozzá jól.”

A férfit Daniel Hudson Burnhamnek hívták, amely név ekkor már az egész világon ismerősen csengett. Építész volt, és igencsak jó munkát végzett Chicagóban, New Yorkban, Washingtonban, San Franciscóban, Manilában és számos egyéb városban. Feleségével, Margarettel lányuk és annak férje társaságában éppen Európába tartottak, egy egész nyáron át tartó körutazásra. Burnham

azért választotta ezt a hajót, a White Star Line társaság *Olympic*jét, mert új, hatalmas és fenséges volt. Amikor lefoglalta a helyeket, az *Olympic* volt a legnagyobb utasszállító, de indulás előtt három nappal ezt a címet ellopta tőle valamivel hosszabb ikertestvére, amelyik akkor indult első útjára. Burnham tudta, hogy azon utazik az egyik legjobb barátja, Francis Millet festő is; ugyanazon az óceánon, csak éppen a másik irányba.

Ahogy a nap utolsó sugarai betaláltak Burnham kabinjába, ő és Margaret elindultak a lenti fedélzeten található első osztályú ebédlő felé. Lifttel mentek, hogy megkímélje lábát a lépcsőzés gyötrelmeitől. Nem minden vonakodás nélkül tette ezt, mert csodálta a pompás lépcsőt, a balusztrádok csigavonalait, valamint a hatalmas vas- és üveggkupolát, ami természetes fényben fürdette a hajó mélyét. Fájdó lába egyre jobban korlátozta a mozgékonyágát. Előző héten megalázó módon kénytelen volt tolószékekben végighaladni a Union pályaudvaron Washingtonban – azon a pályaudvaron, amit ő tervezett.

Burnhamék magukban költötték el vacsorájukat az *Olympic* első osztályú ebédlőjében, majd visszatértek a kabinjukba, ahol Burnham gondolatai minden különösebb ok nélkül újra Frank Millet felé jártak. Belső sugallatra úgy döntött, küld neki egy üdvözlő üzenetet az *Olympic* nagy teljesítményű Marconi-féle szikratávírójával.

Burnham hajóinasért csengetett. Élére vasalt fehér egyenruhát viselő középkorú férfi vitte az üzenetét három fedélzettel feljebb a távírószobába, ami a tisztí sétafedélzettel volt szomszédos. Pár perc múlva kezében az eredeti írással visszatért, és közölte Burnhammal, hogy a távírdász nem hajlandó átvenni azt.

A fájós lábú és bosszús Burnham követelte, hogy a steward menjen vissza magyarázatért.

Millet sokat járt Burnham eszében, mint ahogy az az esemény is, ami összehozta őket: az 1893-as nagy chicagói világkiállítás. Millet

volt Burnham egyik legmegbízhatóbb szövetségese a vásárváros megépítéséért folytatott hosszúra nyúlt, keserűdes küzdelemben. Az expó hivatalos neve Kolumbusz Kiállítás volt, hivatalos célja pedig, hogy megünnepeljék Amerika felfedezésének négyszázadik évfordulóját. De ennél sokkal több történt. Burnham főépítész keze alatt igazi varázslat született, melyet az egész világon úgy ismertek: a Fehér Város.

Csak fél évig állt, de ezalatt a kapusok 27,5 millió látogatót regisztráltak, még hozzá abban az időben, amikor az ország teljes népessége 65 millió főt számlált. Legjobb napján a kiállítás több mint 700 000 embert fogadott, pedig az is csodaszámba ment, hogy egyáltalán létrejött. Megépítése során Burnham temérdek nehézséggel találta magát szembe, melyek bármelyike megpecsételhette volna – sőt meg is *kellett volna* pecsételnie – a kiállítás sorsát már jóval a megnyitó előtt. Burnham és építészei olyan álomvárost teremtetek, melynek pompája és szépsége felülmúlt mindent, amit külön-külön el tudtak volna képzelni. A látogatók legünnepelesebb ruhájukat és arckifejezésüket öltötték fel, mintha egy fenséges székesegyházba lépnének be. Néhányukat meg is ríkatta a szépsége. Új rágcsálnivalókat kóstoltak: a cukros bevonatú pattogatott kukorica és mogyoró keverékét, a Cracker Jacket, valamint az új reggeli pelyhet, a Shredded Wheatet teljes kiőrlésű búzából. Egész falvakat importáltak – lakóikkal együtt – Egyiptomból, Algériából, Dahomeyból és más távoli helyekről. Csak a „Kairói utca” tárlatban majdnem kétszáz egyiptomi vett részt huszonöt épülettel, köztük egy ezerötyszáz férőhelyes színházzal, ami vadonatúj és botrányos formában szórakoztatta Amerikát. A vásárban minden egzotikus és főképp hatalmas volt. Több mint kétezer épületével mintegy 278 hektárnyi területet foglalt el. Egyetlen kiállítótérbe befért volna az amerikai Capitolium, a Nagy Piramis, a Winchester-székesegyház, a Madison Square Garden és a Szent Pál-székesegyház összes műkincse. Az egyik építmény, melyet először „szörnyűséges”-nek tartottak, később azonban a világkiállítás jelképe lett, egy olyan

irdatlan és rémisztő szerkezet volt, ami azonnal elfeledtette az amerikaiakkal Alexandre Eiffel nemzeti büszkeségüket sértő tornyát. Még soha nem gyűlt össze egy helyen a történelem annyi ragyogó csillaga, mint Buffalo Bill, Theodore Dreiser, Susan B. Anthony, Jane Addams, Clarence Darrow, George Westinghouse, Thomas Edison, Henry Adams, Ferenc Ferdinánd főherceg, Nikola Tesla, Ignace Paderewski, Philip Armour és Marshall Field. Richard Harding Davis azt írta a kiállításról, hogy „az ország történelmének legfontosabb eseménye a polgárháború óta”.

Ahhoz kétség sem férhet, hogy varázslatos dolog történt a világkiállítás nyarán, azonban sötét árny is borult rá. Több tucat munkás sérült vagy halt meg az álom építése közben, nyomorúságra kárhoztatva ezzel családját. Tűzben veszett oda további tizenöt ember, a záróünnepség pedig egy orgyilkos miatt alakult az évszázad legnagyobb ünnepléséből monumentális temetéssé. Történtek azonban ennél förtelmesebb dolgok is, csak ezekre lassan derült fény. Gyilkos járt a Burnham által teremtett szépséges épületek között. Fiatal nők tűntek el, akiket vonzott a világkiállítás és a vágy, hogy önálló életet élhessenek – utoljára a gyilkos egész tömböt kitevő házánál látták őket, ami szinte paródiája volt mindannak, amit az építészek nagy becsben tartottak. Burnham és a kollégái csak a kiállítás után szereztek tudomást az aggódó levelekről, melyekben szülők keresték a városba érkezett és aztán elnémult lányaikat. A sajtó találgatásai szerint több tucat vásároló tűnhetett el abban az épületben. Még a város Hasfelmetsző Jack vadászterületéről elnevezett Whitechapel Klubjának tagjai is megdöbbenek azon, amit a rendőrök a házban találtak, és hogy ilyen szörnyűséges cselekedetek oly sokáig titokban maradhattak. A racionális magyarázatot keresők a változás erőit okolták, melyek akkoriban a feje tetejére állították Chicagót. A felfordulás közepette érthető volt, hogy egy fiatal és jóképű orvos tevékenysége senkinek nem szűrt szemet. Az idő múlásával azonban még a józan férfiak és nők is egyre kevésbé gondolkodtak róla reálisan. Azt állította magáról, hogy ő az ördög,

és hogy a testében ennek megfelelő változások indultak el. Annyi furcsaság történt azokkal, akik az igazságszolgáltatás elé állították, hogy ez egyre hihetőbbnek is látszott.

Azoknak, akik nem zárkoztak el a természetfeletti létezésének elismerésétől, már az esküdtek vezetőjének halála is elégséges bizonyítékul szolgált.

Burnhamnek fáj a lába. A fedélzet vibrált: az *Olympic* huszonkilenc gőzkazánjának erejét a hajótest lemezei révén az egész hajón érezni lehetett. Noha a luxusfülkéket, az ebédlőt vagy a dohányzót nem kis munkával úgy alakították ki, mintha a versailles-i kastélyból vagy egy XVII. századi udvarházból helyezték volna át őket, az ott tartózkodók számára az állandó rezgés elárulta, hogy valójában egy hajón haladnak az óceán legnagyobb kéksége felé. Burnham és Millet egyike volt azon keveseknek, aki a vásárváros építészei közül még életben voltak. Oly sokan elmentek már. Olmsted és Codman. McKim. Hunt. Atwood, ő ráadásul rejtélyes körülmények között. És az a nagy kezdeti veszteség, amit Burnham azóta sem tudott megemészteni. Hamarosan nem marad senki, akinek a világkiállítás élő emlék lenne.

A kulcsemberek közül maradt valaki Milleten kívül? Csak Louis Sullivan, aki teljesen megkeseredett, örökösen alkoholtól bűzlött, és állandóan neheztelt, isten tudja, miért, de közben nem derogált neki időről időre benézni Burnham irodájába kölcsönért, vagy eladni neki egy képet vagy rajzot.

Frank Millet viszont még erős és egészséges, nem fogyott ki belőle a jókedv, ami annyi étellel töltötte meg annak idején a vásárváros építésének se vége, se hossza éjjeleit.

Visszatért a hajóinas. A szemében teljesen más kifejezés ült. Bocsanatot kért. Most sem tudta elküldeni az üzenetet, de legalább kapott magyarázatot. Millet hajója balesetet szenvedett. Az *Olympic* maximális sebességgel éppen északnak tart, azzal az utasítással,

hogy fogadja be a sérült utasokat, és gondoskodjon róluk. Ennél többet nem tudott.

Burnham megmozgatta a lábát, és várta a további híreket. Remélte, hogy ha az *Olympic* végre odaér a baleset helyszínére, megtalálja Milletet, ő pedig majd elmeséli utazása felháborító részleteit. Lakosztálya békéjében Burnham kinyitotta a naplóját.

Aznap éjjel olyan kristálytisztán látta maga előtt a világkiállítást, ahogy már rég nem.

I. RÉSZ

Kőbe zárt zene

Chicago, 1890–91

Chicago 1889 körül.

A FEKETE VÁROS

Olyan könnyű volt eltűnni.

Naponta ezer vonat futott be Chicagóba, és hagyta el a várost. Sok közülük egyedülálló fiatal lányokat szállított, akik még sosem láttak nagyvárost, és most azt remélték, hogy az egyik legnagyobb és legkeményebb metropolisban találnak otthonra. Jane Addams reformer, a chicagói Hull House szociális és közösségi központ alapítója azt írta: „A civilizáció során soha ennyi fiatal lány még nem szabadult ki ilyen hirtelen az otthon oltalmából, sétálhatt kiséret nélkül a város utcáin, és dolgozhatott idegen fedél alatt.” Gépírónők, gyorsírónők, varrónők és szövőnők. Az őket alkalmazó férfiak többnyire erkölcsös polgárok voltak, akiket a hatékonyság és a haszon érdekelt. De nem minden esetben. 1890. március 30-án a First National Bank egy hivatalnoka figyelmeztetést tett közzé a *Chicago Tribune* állás kínáló rovatában, értesítve a gyorsírónőket, miszerint „egyre inkább meggyőződésünk, hogy az a becsületes üzletember, akit még nem ért utol az öregkori szenilitás, nem keres olyan gyorsírót, aki szőke, csinos, egyedül van a városban, és hajlandó fényképet küldeni magáról. Minden ilyen hirdetés a közönységesség jegyét viseli magán, és nem tartjuk biztonságosnak egyetlen hölgy számára sem, hogy válaszoljon az efféle illetlen felhívásokra.”

A nők olyan utcákon jártak dolgozni, melyek bárók, játéktértek és bordélyok között vezettek. Az intézményes rend szemet hunyt az erkölcstelenség burjánzása felett. „Azok a nappalik és hálószobák, ahol becsületes emberek éltek, unalmas helyek voltak” (mint ma

is) – írta Ben Hecht az élete vége felé, amikor próbálta megmagyarázni a régi Chicago eme makacs jellegzetességét. „Ezért bizonyos szempontból megnyugtató volt számukra a tudat, hogy az ablakon kívül még mindig ott ugrándozik a kénköbűzős ördög.” Max Weber olyannak látta a várost, „mint egy ember, akinek lenyűzták a bőrét”. A hasonlat később túlságosan is találónak bizonyult.

A névtelen halál sokakat és korán utolért. A városba érkező és onnét induló ezernyi vonat mindegyike utcaszinten közlekedett. Az ember csak lelépett a járdáról, és azonnal könnyen elűthette a Chicago Limited egyik járata. Naponta átlagosan két ember vesztette életét a város vasúti átkelőhelyein. A sérülések jellege olykor groteszkbe hajlott, a gyalogosok néha levágott fejeket találtak. Fenygették más veszélyek is. Villamosok zuhantak le a felvonóhidakról. Megriadó lovak rontottak be hintóval vagy szekérrel a tömegbe. Naponta tucatnyi életet követeltek a lángok. A tűzhalál leírásakor az újságok előszeretettel használták a „megsült” szót. Tombolt a diftéria, a tifusz, a kolera és az influenza. És szorgoskodtak a gyilkosok is. A világiállítás idején az erőszakos halált halt férfiak és nők száma meredeken emelkedett az egész országban, de főként Chicagóban, ahol a rendőrség még nem rendelkezett elegendő emberrel és szakértelemmel ahhoz, hogy kezelni tudja a hatalmasra duzzadt tömeget. 1892 első felélében a városban majdnem nyolcszáz, azaz naponta négy gyilkosság történt. Ezek hátterében zömében prózai okok álltak: rablás, vita vagy szexuális féltékenység. Férfiak lőttek le nőket, nők férfiakat, gyerekek lőtték le egymást véletlenül. Mindez azonban még indokolható volt, és a whitechapeli gyilkosságokhoz hasonló eset nem történt. Hasfelmetsző Jack 1888-ban elkövetett öt gyilkossága aztán dacolt minden magyarázattal, és olvasókat bilincselte le egész Amerikában, akik azt hitték, ilyesmi az ő városukban sosem történhet meg.

Csakhoggy minden változóban volt. Akármerre nézett az ember, az erkölcs és a romlottság közötti határvonal egyre inkább elmosódott. Elizabeth Cady Stanton a válás mellett érvelt. Clarence

Darrow a szabad szerelmet propagálta. Egy Borden nevű fiatal nő megölte a szüleit.

És közben Chicagóban egy jóképű fiatal orvos szállt le a vonatról, orvosi táskával a kezében. Belépett a lárma, a füst és a gőz világába, ami sűrű volt a leölt marhák és disznók szagától, és ő ezt kedvére valónak találta.

Később jöttek a levelek a Cigrand, a Williams és a Smythe családtól, meg számtalan másiktól is annak a különös komor kastélynak címezve a Hatvanharmadik és a Wallace utca sarkán, tudakozódva a lányaik és a lányaik gyermekeinek a hollétéről.

Oly könnyű volt eltűnni, letagadni, a füstben és a ricsajban álcázni, hogy valami velejéig romlott vert itt gyökeret.

Így festett Chicago a történelem legnagyobb világkiállításának előestéjén.

„A BAJOK CSAK MOST KEZDŐDNEK”

1890. február 24-én, hétfőn délután kétezer ember gyűlt össze a *Chicago Tribune* székháza előtti járdán és úttesten, de hasonló csődület támadt a város mind a huszonnyolc napilapjánál, a hotelek halljában, a bárokban, valamint a Western Union Company és a Postal Telegraph Company irodaházánál. A *Tribune* előtt üzletemberek, eladók, utazó ügynökök, gyorsírók és rendőrök jelentek meg, továbbá minimum egy borbély is. A küldöncök készen álltak, hogy futásnak eredjenek, amint valami jelentésre érdemes hírt kapnak. A levegő hideg volt. Az épületek közötti kanyonokat, pár háztömbnyire csökkentve a látótávolságot, füst töltötte meg. A rendőrök időnként utat vágtak a forgatagban a város élénksárga villamosai számára, amiket kábelkocsiknak is hívtak, mivel az utca alatt futó végtelen kábelrendszerhez csatlakoztak. A burkolóköveken áruval megrakott szekerek zörögtek, hatalmas lovak húzták őket, ütemesen fújva légvétélük páráját a fenti homályba.

Bizsergető volt a várakozás, hiszen Chicago büszke város. Minden zugában emberek kémlelték a boltosok, a taxisok, a pincérek és a boyok arcát, hogy megjött-e már a hír, és hogy az jó vagy rossz-e. Eddig sikeres évet tudhattak maguk mögött. Chicago lakossága először érte el az egymillió lélekszámot, mellyel az ország második legnagyobb városává avansált New York mögött. Philadelphia elégedetlen lakói, akik ezt megelőzően dicsekedhettek a második hellyel, gyorsan rámutattak, hogy Chicago csalt, mivel közvetlenül az 1890-es népszámlálás előtt csatolt magához tekintélyes

földdarabokat. Chicago a vádat egy vállrándítással elintézte. Ami nagy, az nagy. Ha ma sikerrel járnak, az egyszer s mindenkorra kihúzza a szőnyeget ama keleti parti felfogás alól, hogy Chicago csak egy mohó, elmaradott vágóhíd. Ellenben ha kudarcot vallanak, abból a megaláztatásból a város egyhamar nem fog felépülni, hiszen vezetői olyan lelkesen dicsekedtek és verték a mellüket. Valójában ez a szájhösködés, és nem a makacs délnyugati szél vette rá Charles Anderson Dana szerkesztőt New Yorkban, hogy Chicagóra a „szelles város” gúnynevet aggassa.

A Rookery legfelső emeletén lévő irodájukban a negyvenhárom éves Daniel Burnham és társa, a negyvenet éppen betöltött John Root még inkább érezték ezt a bizsergést. Titkos beszélgetéseket folytattak, megnyugtató bizonyosságokat szereztek, sőt odáig is elmentek, hogy felderítő utakat tegyenek a város külső részeibe. Chicago vezető építészei voltak: elől jártak a magas épületek felhúzásában, ők tervezték meg az ország első olyan épületét, melyet aztán felhőkarcolónak neveztek el. Olybá tűnt, hogy minden évben az ő valamelyik alkotásuk lesz a világon a legmagasabb. Amikor beköltöztek a Rookerybe a La Salle és az Adams sarkán, ebbe a Root által tervezett fenséges, fénnel teli épületbe, olyan kilátásuk nyílt a tóra és a városra, amilyenben előttük csak az építőmunkásoknak lehetett részük. Mindazonáltal tisztában voltak vele, hogy eddigi teljesítményük eltörpül az aznapi esemény hordereje mellett.

A hír táviratban érkezett Washingtonból. A *Tribune* kapta az egyik riporterétől. A szerkesztők, szövegírók és szedők egy „külön” kiadást állítottak össze, miközben a fűtők szenet lapátoltak a hírlap nyomdagépeinek gőzkazánjaiba. Egy szerkesztőségi segéd minden érkező hírt felragasztott a székház egyik ablakára, szöveggel kifelé, hogy a járókelők elolvashassák.

Chicagói idő szerint kicsivel négy óra után kapta meg a *Tribune* az első táviratot.

Még maga Burnham sem tudta bizonyossággal megmondani, ki vetette fel először az ötletet. Mintha egyszerre több elmében fogant volna meg. Eredetileg csak arra terjedt ki, hogy egy világkiállítás megrendezésével kellene megünnepelni az Újvilág négyszáz éve történt felfedezését. Az ötlet nehézkesen öltött testet. Amerikát nemigen érdekelte a távoli múlt ünneplése, viszont teljesen lefoglalta a vagyon és a hatalom hajhászásának láza, mely a polgárháború végeztével uralkodott el az országon. Aztán 1889-ben a franciák olyasmit műveltek, ami meghökkentette a világot.

Párizsban a Champ de Marson megnyílt az Exposition Universelle, a hatalmas, elragadó és egzotikus világkiállítás, amiről a látogatók úgy vélekedtek, hogy lehetetlenség felülmúlni. A kiállítás kellős közepén egy vastorony állt, ami háromszáz méter magasra nyúlt az égbe, sokkal magasabbra, mint bármely másik ember alkotta szerkezet a Földön. A torony nem csupán tervezőjének, Alexandre Gustave Eiffelnek biztosította az örök hírnevet, de látványosan bizonyította azt is, hogy Franciaország kiszorította az Egyesült Államokat a vas és acél birodalmának vezetéséért folytatott harcból, dacára az amerikai mérnökök olyan tagadhatatlan eredményeinek, mint a Brooklyn híd vagy a Lópatkó-kanyar nevű vasútípálya-csoda.

Az Egyesült Államok pusztán magát okolhatta ezért. A párizsi kiállításon Amerika csak tessék-lássék fitogtatta művészi, ipari és tudományos tehetségét. „Azok közé a nemzetek közé sorolnak majd minket, akik nem törődnek a külsőségekkel” – írta a *Chicago Tribune* párizsi tudósítója 1889. május 13-án. Más nemzetek büszke és stílusos kiállítást rendeztek, miközben az amerikai küldöttek csak felállítottak egy rakás pavilont és kioszkot minden művészi kompozíció vagy egységes elképzelés nélkül. „Az eredmény pedig boltok, standok és bazárok szármalmas zsigvására, melyek gyakran önmagukban is visszatetszést keltenek, és egymáshoz sem illenek.” Ezzel szemben Franciaország mindent elkövetett, hogy dicsősége mindenkiét felülmúlja. „A többi nemzet nem riválisa, hanem

szolgája Franciaországnak – írta a tudósító –, szegényes kiállítá-sunk csak kihangsúlyozza Franciaország teljességét, gazdagságát és pompáját.”

Noha az amerikaiak – némiképp rosszmájúan – azt jósolták, hogy Eiffel tornya örökre elcsúfítja Párizs kellemes látképét, a lendületes alsó rész és a rakétaszerűen elkeskenyedő csúcs meglepő energiát sugárzott. Ezt a megaláztatást nem tűrhették. Az a büszkeség, melyet Amerika növekvő ereje és nemzetközi helyzete miatt éreztek, még hevesebb patriotizmust szított. A nemzetnek szüksége volt egy lehetőségre, hogy túltehesen a franciákon, legfőképp pedig hogy „Eiffelbb legyen Eiffelnél”. Hirtelen ellenállhatatlanná édesedett a gondolat, hogy hatalmas kiállítást rendezzenek annak megün-neplésére, hogy Kolumbusz felfedezte az Újvilágot.

A legtöbb amerikai eleinte úgy tartotta, ha már tartanak vala-hol egy kiállítást, megünneplendő a nemzet legmélyebb gyökereit, akkor azt a fővárosban, Washingtonban kell tető alá hozni. Kez-detben a chicagói szerkesztők is egyetértettek ezzel. Aztán ahogy a kiállítás ötlete egyre inkább kikristályosodott, más városok is áhí-tozni kezdtek rá, főként az általa kínált státusz miatt. Márpedig a státusz nagy vonzerővel bírt ebben a korban, amikor az ember a születési helyénél csak a felmenőire volt büszkébb. Hirtelen New York és St. Louis is meg akarta rendezni a kiállítást. Washington azon az alapon akarta magának a megtiszteltetést, hogy ott a kor-mányszat központja, New York pedig azon, hogy ott van mindennek a központja. Senkit nem érdekelt, hogy St. Louis mit gondol, habár a bátorságáért járt neki egy kacsintás.

A lakosság büszkesége viszont sehol sem volt olyan jelentőség-teljes, mint Chicagóban, ahol úgy beszéltek a „chicagói szellem”-ről, mintha kézzel fogható erő lett volna. Nagyra voltak vele, hogy milyen gyorsan újjáépítették a várost az 1871-es nagy tűzvész után. Nem csupán helyreállították; országos szinten tették vezetővé a ke-reskedelem, a gyártás és az építészet terén. Ennek ellenére a város összes gazdagsága sem tudta megcáfolni azt a széles körben elterjedt

nézetet, miszerint Chicago másodrendű város, ahol a disznóvágás elsőbbséget élvez Beethovennel szemben. New York volt az ország kulturálisan és társadalmilag is kifinomult fővárosa, amit vezető polgárai és újságjai állandóan Chicago orra alá is dörgöltek. A kiállítás, ha jól megrendezik és képes lekörözni a párizsít, egyszer s mindenkorra eltörli majd ezt a véleményt. Látva, hogy New York is beszáll a versenybe, a chicagói lapok szerkesztői elkezdtek kérdezgetni: Chicago miért ne tenné ugyanezt? A *Tribune* arra figyelmeztetett, hogy „New York sólymai, ölyvei, keselyűi és egyéb tisztátalan vadállatai azért vonaglanak, másznak és repülnek, hogy elragadják a kiállítás megrendezési jogát”.

1889. június 29-én Chicago polgármestere, DeWitt C. Cregier bejelentette, hogy polgári bizottság alakul a város 250 legprominensebb lakójából. A bizottság összeült, és határozatot hozott, melynek zárópasszusa így szólt: „Azok, akik segítettek Chicago felépítésében, meg akarják rendezni ezt a vásárt, és mivel kérésük igazságos és megalapozott, meg is fogják rendezni.”

A végső szót azonban a Kongresszusnak kellett kimondania, és most elérkezett a nagy szavazás pillanata.

A *Tribune* egyik szerkesztősegi segédje az ablakhoz lépett, és felragasztotta az első hírt. A szavazás első fordulója után Chicago nagy fölényrel vezetett: 115 szavazatot kapott New York 72-jéhez képest. A harmadik helyen St. Louis állt, és csak azt követte Washington. Az egyik képviselőnek már a kiállítás gondolata sem tetszett, ezért merő rosszindulatból Cumberland Gapre szavazott. Amikor a *Tribune* előtti tömeg látta, hogy Chicago 43 szavazattal vezet New York előtt, az emberek örömujjongásban törtek ki. Azonban mindenki tisztában volt vele, hogy még így is 38 voks szükséges az egyszerű többséghez.

Újabb szavazások következtek. A napfény szinte cseppfolyóssá hígult. A járdákat megtöltötték a munkát letevő férfiak és nők. Gépírók

– a legújabb készülékeket kezelő nők – áramlottak ki a Rookeryből, a Montaukból és más felhőkarcolókból, s a kabátjuk alatt viselt, bevett fehér blúz és a hosszú fekete szoknya miatt maguk is a Remington írógépek billentyűire emlékeztettek. Kocsisok káromkodtak, és nógatták lovaikat. A tömeg szélén egy lámpagyújtogató iparkodott, életre keltve az öntöttvas oszlopon álló gázlámpákat. Hirtelen mindent színek töltöttek meg: a villamosok sárgája; a távírófiúk villanó kékje, ahogy örömmel-búval teli zsákjukkal inaltak; a konflisok meggyújtott vörös lámpásai; egy nagy aranyozott oroszlán, ami a szemközti kalapüzlet előtt kuporgott. A magas épületekben gáz- és villanylámpák pislákoltak a szürkületben, akár a holdvirágok.

A *Tribune* segédje ismét feltűnt a székház ablakánál, ezúttal az ötödik szavazás eredményével. „Súlyos, jeges mélabú ereszkedett a tömegre” – jegyezte fel egy riporter. New York szerzett még tizenöt szavazatot, Chicago viszont csak tízet. Az előny csökkent. A tömegben várakozó borbély azzal traktált mindenkit a közelében, hogy New York biztos azoktól a képviselőktől szerezte a pluszszavazatokat, akik előtte St. Louist támogatták. Erre egy katona, bizonyos Alexander Ross hadnagy felhördült: „Uraim, kész vagyok kijelenteni, hogy bármelyik St. Louis-i képes lenne kirabolni akár egy templomot is.” Amire egy másik férfi rákontrázott: „Vagy megmérgezni a felesége kutyáját.” Utóbbival sokan egyetértettek.

Washingtonban a New York-i kontingens – beleértve Chauncey Depew-t, a New York Central vasúttársaság elnökét, a kor egyik legünnepeltebb szónokát – megérezte a hangulatváltozást, és kérte a szavazás másnapra halasztását. A kérésről tudomást szervezve a *Tribune* előtti tömeg pfujolt és sziszegett, mivel – helyesen – úgy értelmezték a lépést, hogy a New York-iak így próbálnak időt nyerni és további voksokért lobbizni.

A kérést elutasították, de a Kongresszus rövid időre felfüggesztette a szavazást. A tömeg tapodtat sem mozdult.

A hetedik kör után Chicagót egyetlen szavazat választotta el a többségtől. New York nem zárkozott fel, hanem lemaradt. Az

utcára nyugalom telepedett. A konflisok megálltak. A rendőrség már nem törődött a kábelkocsik egyre hosszabb sorával, ami hosszú kadmium sebhelyként nyúlt jobbra és balra is. Az utasok leszálltak, és a *Tribune* ablakát figyelték; várták a következő bejelentést. A kövezet alatti kábelek feszült moll akkordot zengtek.

Hamarosan egy új alak jelent meg a *Tribune* ablakában. Magas, vékony, fiatal férfi volt, fekete szakállal. Közömbös arccal nézett ki a tömegre. Egyik kezében ragasztós edényt tartott, a másikban ecsetet és egy hirdetményt. Nem siette el a dolgot. A papírt letette egy asztalra, ami nem látszott, de a tömeg a válla mozgásából látta, mit csinál. Ráérősen letekerte a ragasztós edény fedelét. Volt valami ünnepélyesség az arcán, mintha egy nyitott koporsóba nézne bele. Módszeresen megkente a hirdetmény hátulját. Jó sokáig tartott, mire az ablakhoz emelte.

Az arca nem változott. Felragasztotta a plakátot az ablakra.

Burnham várakozott. Az irodája délre nézett, ahogy Rooté is, hogy kielégítsék a természetes fény iránti vágyukat – általános éhség volt ez Chicagóban, ahol a mesterséges világítás első számú forrásául szolgáló gázlámpák alig-alig hatoltak át a várost örökké megülő szénfüstös szürkületen. Villanykörték – gyakran olyan aljzatban, ami kombinálta a gázt és az elektromosságot – még csak a legújabb épületekbe kerültek be, s bizonyos értelemben csak fokozták a problémát, mivel az alagsorban elhelyezett széntüzelésű kazánnal hajtott áramfejlesztőket igényeltek. Az est közeledtével az utcák és a kisebb épületek gázlámpáitól a füst fakósárgán izzott. Burnham az irodájában csak a saját fényforrása sziszegését hallotta.

Ha az apja élt volna, nagy és kellemes meglepetéssel vehette volna tudomásul, hogy fia ilyen szakmai tekintélynek örvend, és ilyen irodában dolgozik, magasan a város felett.

Daniel Hudson Burnham a New York állambeli Hendersonban született 1846. szeptember 4-én egy olyan családban, amelyik az

engedelmesség, az önfegyelem és a közszolgálat swedenborgi elveit vallotta. 1855-ben, kilencéves korában a család Chicagóba költözött, ahol apja sikeres gyógyszer-nagykereskedést nyitott. Burnham nem nyújtott kiemelkedő teljesítményt: az Old Central dokumentumai szerint gyakran csak közepes érdemjegyre futotta az erejéből, és négyesnél jobbat csak ritkán kapott. A rajzolásban azonban kitűnt. Tizennyolc évesen apja keletre küldte, hogy magántanárok készítsék fel a harvardi és yale-i felvételi vizsgákra. Kiderült, hogy a fiúnak rettenetes vizsgadrukkja van. „Két fickóval mentem a harvardi felvételire, akik nem voltak olyan felkészültek, mint én – mesélte. – Mindketten könnyedén átmentek, én viszont megbuktam. Két-három vizsgát is végigültem, de egy árva szót se voltam képes leírni.” Ugyanez történt a Yale-en is. Egyik intézménybe sem vették fel. Ezt sosem felejtette el nekik.

1867 őszén, huszonegy évesen Burnham visszatért Chicagóba. Olyan területen keresett munkát, ahol számíthatott némi sikerre: műszaki rajzoló lett a Loring & Jenney építészirodánál. Megtalálta a hivatását, írta 1868-ban, és közölte szüleivel, hogy „a város vagy az ország legjobb építésze” akar lenni. A rákövetkező évben azonban lelépett Nevadába néhány barátjával, hogy szerencsét próbáljanak aranyásóként. Kudarcot vallott. Akkor megpróbálta bevaszlatni magát a nevadai törvényhozásba, de ez sem sikerült neki. Egy fi-tying nélkül tért vissza Chicagóba, egy marhaszállító kocsin, majd beállt egy L. G. Laurean nevű építész irodájába. Aztán elérkezett 1871 októbere: egy tehén, egy lámpás, a káosz és a szél. A nagy chicagói tűzvészben majdnem tizennyolcezer épület égett hamuvá, és több mint százezren maradtak fedél nélkül. A pusztulás élethosszig tartó munkát ígért az építészeknek. Burnham mégis otthagytá az állást. Síküvegeket árult, ugyancsak sikertelenül. Patikus lett, felmondott. „Családi hagyomány, hogy beleununk, ha valamit túl sokáig csinálunk” – írta.

Burnham csüggedt és aggódó apja 1872-ben bemutatta fiát egy Peter Wight nevű építésznek, akit lenyűgözött a fiatalember

rajzkészsége, ezért felvette rajzolónak. Burnham huszonöt éves volt ekkor. Kedvelte Wightot, és kedvelte a munkát is; főleg Wight egy másik rajzolóját, egy John Wellborn Root nevű déli származású férfit, aki négy évvel fiatalabb volt nála. A Georgia állambeli Lumpkinban 1850. január 10-én született Root zenei csodagyerek volt, már akkor énekelt, amikor beszélni még nem is tudott. A polgárháború alatt, miközben Atlanta füstölt, Rootot az apja az angliai Liverpoolba csempészte át egy konföderációs hajón. Root felvételt nyert Oxfordba, ám mielőtt elkezdhetne volna tanulmányait, a háború véget ért, és apja hazahívta Amerikába, új otthonába New York Cityben, ahol aztán építőmérnöknek tanult a New York-i Egyetemen. Ezt követően műszaki rajzoló lett a mellett az építész mellett, aki később a St. Patrick-székesegyházat tervezte.

Burnham azonnal megkedvelte Rootot. Csodálta fehér bőrét és izmos karját, tartását a rajzasztalnál. Barátok lettek, aztán üzletársak. Az első bevételüket három hónappal azelőtt könyvelték el, hogy az 1873-as pánik tönkretette az ország gazdaságát. Burnham ezúttal nem menekült el. A Roottal való társulás erőt adott neki: betöltött valamiféle hiányt, és kihangsúlyozta mindkettejük erejét. Saját megbízásokért kuncsorogtak, közben pedig bér munkát vállaltak régebb óta működő építészirodáknál.

1874-ben egy napon egy férfi sétált be az irodájukba, ezzel az életük egyetlen mágikus pillanat alatt megváltozott. A fekete ruhás férfi átlagosnak tűnt, noha a múltja döbbenetes mennyiségű vért, halált és hasznot rejtett. Rootot kereste, de ő éppen elutazott a városból, így Burnhamnek mutatkozott be, John B. Sherman néven.

Nem is kellett ennél többet mondania. A Union vágóhíd felügyelőjeként olyan vérbirodalmat irányított, ami 25 000 férfit, nőt és gyereket alkalmazott, és évente tizennégymillió állatot ölt le. Közvetve vagy közvetlenül Chicago lakosságának majdnem ötöde függött a vágóhídtól.

Sherman szimpatikusnak találta Burnhamet: az erejét, az állhatatos kék szemét és a magabiztosságát, amivel a beszélgetést

bonyolította. Sherman megbízta az irodájukat, hogy építsenek neki egy udvarházat a Prairie sugárúton a Huszonegyedik utcánál, ahol Chicago más iparmágnásai is laktak, és ahol néha Marshall Field, George Pullman és Philip Armour együtt sétált munkába fekete ruhás titántrióként. Root háromszintes házat álmodott meg, ormokkal és csúcsos tetővel, vörös téglából, barnássárga homokkőből, kék gránitból és fekete palából. Burnham finomított a rajzokon, és az építkezést is ő vezette. Éppen a ház bejáratánál állt, és a munka állását szemlélte, amikor egy kissé gőgös és furcsa járású fiatalember – ami nem egoista megnyilvánulás volt a részéről, csupán születési rendellenesség – sétált oda hozzá és mutatkozott be, mint Louis Sullivan. A név semmit nem mondott Burnhamnek. Ekkor még nem. Beszélgetésbe elegyedtek. Sullivan tizennyolc volt, Burnham huszonnyolc. Bizalmasan elárulta Sullivannek, hogy nem sokáig fog megelégedni pusztán házakkal. „Nagy céget akarok felépíteni, nagy létszámmal, ami nagy dolgokat visz véghez, és nagy üzletemberekkel dolgozik, mert nagy dolgokat csak nagy csapattal lehet létrehozni.”

John Sherman lánya, Margaret szintén kilátogatott az építkezésre. Fiatal, csinos szőke teremtmény volt, gyakran kijárt azzal az ürüggyel, hogy barátnője, Della Otis szemközt lakik. Margaretnek tetszett a ház, de még inkább az építésze, aki olyan otthonosan mozgott a homokkőhalmok és a deszkarakások között. Beletelt egy kis időbe, de Burnham végül vette a lapot. Megkérte Margaret kezét, aki igent mondott; az udvarlás is ment a maga útján. Aztán kitört a botrány. Burnham bátyja csekkeket hamisított, és nagy kárt okozott apjuk gyógyszer-nagykereskedésének. Burnham azonnal felkereste Margaret apját, hogy bontsák fel az eljegyzést, mondván, a botrány árnyékában nem folytatódhat az udvarlás. Sherman közölte vele, hogy tiszteli a becsületességét, de nem fogadja el az ajánlatát. Halkan annyit mondott: „Minden családban van fekete bárány.”

Később a nő Sherman egy barátja lányával Európába szökött.

Burnham és Margaret 1876. január 20-án házasodott össze. Sherman vett nekik egy házat a Negyvenharmadik utca és a Michigan sugárút sarkán, közel a tóhoz, de ami még fontosabb, közel a vágóhídhöz. A közelükben akart lenni. Kedvelte Burnhamet, és helyeselte a házasságot, de azért nem bízott vakon a fiatal mérnökben. Úgy gondolta, Burnham túl sokat iszik.

A Burnham jellemével szemben támadt kétségei azonban nem árnyékolták be építési képességei iránt érzett tiszteletét. Más épületeket is rendelt tőle. A bizalmát leginkább az fejezte ki, amikor megkérte a Burnham & Root irodát, hogy építsenek egy olyan bejáratot a Union vágóhídhöz, ami tükrözi az intézmény növekvő fontosságát. A Kőkapu lett az eredmény, egy hármas boltív lemonti homokkőből, amit réztető borít, a középsőn John Sherman kedvenc bikájának, Shermannek a fejszobrával – utóbbi kétségtelenül Root ötlete volt. A kapu jelkép lett, ami a huszonegyedik századot is megérte, és áll még jóval azután is, hogy az utolsó disznó is átkelt az örökkévalóságba a Sóhajok hídjának nevezett nagy farámpán.

Root is egy vágóhidas lányát vette el, de az ő házassága tragikusabban alakult. Épp John Walkernek, a vágóhíd elnökének tervezett házat, amikor megismerkedett a lányával, Maryvel. Az udvarlás alatt Mary tüdőgyulladást kapott. Az állapota gyorsan romlott, de Root kitartott az eljegyzésig, noha mindenki számára nyilvánvaló volt, hogy voltaképp egy halott nőt vesz feleségül. A szertartást abban a házban tartották, amit Root tervezett. A vendégek között várta Harriet Monroe költőnő is, hogy a menyasszony megjelenjen a lépcsőn. Monroe nővére, Dora volt az egyetlen nyoszolyólány. „A hosszú várakozás miatt megijedtünk – mesélte Harriet Monroe –, de végül megjelent a menyasszony az apja karján a lépcsőfordulóban, akár egy kísértet, és lassan, habozva húzva súlyos szaténuszályát leballagott a széles lépcsőn, majd át a helyiségen az erkélyajtóhoz, amit színes virágok és indák díszítettek. Borzongatóan szomorú látványt nyújtott.” Root sovány és sápadt menyasszonya

csak suttogni tudott. „Vidámsága olyan volt, mint az ékkövek egy koponyán” – írta Harriet Monroe.

Mary Walker Root hat hét múlva elhunyt. Két évvel később Root elvette a nyoszolyólányt, Dora Monroe-t, amivel valószínűleg összetörte a költő-nővér szívét. Kétségtelennek tűnik ugyanis, hogy Harriet Monroe is szerelmes volt belé. A közelben élt, és gyakran meglátogatta a párt otthonában az Astor Place-en. 1896-ban olyan hangú életrajzot jelentetett meg Rootról, amitől még egy angyal is elpirult volna. Később az *A Poet's Life* (Egy költő élete) című emlékiratában így jellemezte nővére házasságát Roottal: „Olyan makulátlanul boldog volt, hogy példájuk alapján a saját álmaim a boldogságról is ugyanolyan szerencsés beteljesülést követeltek, és nem fogadtak el semmi kevesebbet.” Csakhogy Harriet sosem lelte meg ennek megfelelőjét, és életét inkább a költészetnek szentelte. Megalapította a *Poetry* magazint, amelyben Ezra Poundot segítette országos hírnévhez jutni.

Root és Burnham sikert sikerre halmozott. A munka csak úgy özönlött hozzájuk – részben azért, mert Root sikerrel megoldott egy olyan problémát, ami a város alapítása óta bosszantotta Chicago építészeit, s ezzel annak ellenére segített a felhőkarcolók szülőhelyévé tenni a várost, hogy a terület kifejezetten nem volt alkalmas erre.

Az 1880-as években Chicago robbanásszerű fejlődésen ment keresztül, és ez a földek árát olyan szintre emelte, amiről senki sem álmodott. Főleg a belvárosban, ami a villamosvonalak alakjáról kapta a „Loop” (Hurok) nevet. A telkek értékének növekedésével a tulajdonosok egyre inkább keresték a módját, hogyan javíthatnának befektetéseik megtérülésén. Az ég hívogatón kacsingatott le rájuk.

A magasépítés legalapvetőbb problémája az ember lépcsőmászási kapacitásának korlátossága volt, főként a tizenkilencedik században elfogyasztott élelem mennyisége alapján. Ezt az akadályt azonban megszüntette a felvonó feltalálása, valamint Elisha Graves Otis ugyanilyen fontosságú biztonsági mechanizmusa, ami képes volt

megállítani a szabadesésbe kezdő liftet. Maradtak azonban további korlátok, ezek közül is a legelemibb Chicago talajának ördögi természete volt – egy mérnök úgy fogalmazott, hogy Chicagóban épületet alapozni „olyan természetellenes művelet, aminek nincs párja a világon”. A sziklaalapzat harminchét méternél is mélyebben kezdődött, s ezt az 1880-as években használt építészeti módszerekkel nem lehetett sem gazdaságosan, sem biztonságosan elérni. A felszín és eme réteg között homok és agyag keveréke húzódott, olyannyira átítatva vízzel, hogy a mérnökök kásának hívták. Még a legszerényebb épületek alatt is besüppedt, így aztán az építészek rendre rákényszerültek, hogy a járdát tíz centivel szint fölé tervezzék, remélve, hogy amikor az épület végül megállapodik, magával húzza a járdát is.

Csupán két ismert módja volt a talajprobléma megoldásának: alacsony épületeket felhúzni vagy keszont bocsátani le a sziklaalapzatra. Utóbbi során a munkások mély kürtöket ástak, kitámasztották a falakat, és úgy telepumpálták levegővel, hogy a keletkező magas nyomás kint tartotta a vizet. A folyamat azonban elhíresült a keszonbetegség okozta halálesetekről, ezért főként csak a hídépítők használták, mert nekik nem volt más választásuk. John August Roebling rákényszerült a Brooklyn híd építésekor, de előként James B. Eads használta az Egyesült Államokban 1869-től 1874-ig, amikor hidat épített a Mississippin St. Louisnál. Eads azt tapasztalta, hogy a munkásokon tizennyolc méter mélységben kezdtek mutatkozni a keszonbetegség jelei, ami feleannyi sem volt, mint amekkora mélységet Chicagóban el kellett volna érni. A híd hírhedt északi keszonján dolgozó 352 emberből tizenkettő nyomás okozta betegsége halt bele, kettő nyomorék lett, hatvanöt másik pedig megsérült, ami összesen több mint húszszázalékos veszteség.

Chicago telektulajdonosai azonban ragaszkodtak a profithoz, márpedig a város központjában a profit a magasságot jelentette. 1881-ben egy massachusettsi feltaláló, III. Peter Chardon Brooks

megbízta a Burnham & Rootot, hogy építse meg Chicago legmagasabb irodaépületét, melynek a Montauk nevet szánta. Előtte tőle kapták első nagy belvárosi megbízásukat a hétszintes Grannis Block megépítésére. Abban az épületben „mutakozott meg először az eredetiségünk” – mondta Burnham. „Csodaszámba ment. Mindenki megnézte, a város roppant büszke volt rá.” A saját irodájukat átköltöztették a legfelső emeletre (ami végzetes lépésnek bizonyult, de ezt akkor még senki nem tudhatta). Az új épületet Brooks másfélszer olyan magasra akarta emelni, „már ha a föld elbírja”.

Brooks gyorsan a két építész agyára ment. Válogatós volt, ugyanakkor igénytelen, nem érdekelte, hogy néz ki az épület, csak az, hogy használni lehessen. Utasításai sok évvel megelőzték Louis Sullivan elhíresült intelmét, miszerint a formának kell követnie a funkciót. „Az egész épületet használni fogják, nem csak dísznek van itt – írta Brooks. – Szépségét majd az adja, ha mindenben alkalmazkodik a funkciójához.” A homlokzatból nem állhatott ki semmi, se vízköpő, se oromzat, mivel minden ilyesmi csak gyűjtötte a port. Az összes csőnek látszania kellett. „A csövek elfedése hiba, mindenhol látszaniuk kell, csak szükség esetén alaposan és szépen be kell őket festeni.” Igénytelensége a mosdókra is kiterjedt. Root szekrényeket tervezett a mosdók alá, de Brooks tiltakozott, mondván, a szekrényben „felgyűlik a kosz, és az egerek is beleköltöznek”.

A Montauk legtrükkösebb része az alapzata volt. Root eredetileg olyan technikát akart használni, amit a chicagói építészek 1873 óta alkalmaztak az átlagos épületeknél. Az alagsor betonpadlóján a munkások kőpiramisokat emeltek. Ezek széles alja megosztotta a súlyt, és mérsékelte a süllyedést; a keskeny csúcs támasztotta meg a tehertartó oszlopokat. Azonban egy tízeleteres kő- és téglaeépület alá hatalmas piramisok kellett volna, amik az alagsort föld alatti Gízává változtatták volna. Brooks nem fogadta el a javaslatot. Az alagsorban kellett a hely a kazánoknak és az áramfejlesztőknek.

Amikor Root rájött a megoldásra, az egész olyan egyszerűnek tűnt, hogy el sem hitte. Elképzelte, hogy leásnak az első viszonylag

szilárd agyagos talajréteget, és ott fél méter vastag betonpárnát terítenek le. Erre a munkások acélrácsokat fektetnek teljes hosszában, majd arra egy újabb réteget keresztben. Ezek aztán ismétlődnek, végül az egész *acélgrillázst* portlandi cementből kevert betonnal töltik meg és fedik le, így egy széles, merev tutaj jön létre, amit Root lebegő alapzatnak nevezett. Lényegében egy mesterséges sziklaalapzat lefektetését javasolta, ami az alagsor padlójául szolgál. Brooksnak tetszett az ötlet.

A megépült Montauk olyan újdonságszámba ment, és olyan magas volt, hogy hagyományos módon nem is lehetett leírni. Senki nem tudja, ki alkotta meg a kifejezést, de illett rá: a Montauk lett az első épület, amit felhőkarcolónak neveztek el. „Amit Chartres jelentett a gótikus székesegyházaknak – írta Thomas Talmadge chicagói építész és kritikus –, a Montauk azt jelentette a magas irodaházaknak.”

Ez volt az építészeti innováció aranykora. A liftek egyre gyorsabban jártak. Az üveggkészítők mind nagyobb táblaüvegeket tudtak előállítani. William Jenney a Loring & Jenney építészirodából, ahol Burnham a karrierjét kezdte, megtervezte az első olyan épületet, amelyik teherbíró fémvázalattal készült, vagyis a szerkezet súlyát nem a külső fal, hanem egy vas- és acélváz tartotta. Burnham és Root megértette, hogy Jenney találmánya megszabadította az építészetet a magasépítés előtt álló utolsó fizikai akadálytól is. Segítségével mind magasabb és magasabb épületeket emeltek, városokat hoztak létre az égben, melyeket üzletemberek új faja töltött meg, akiket néhányan „szirtlakók”-nak neveztek. Ezek az emberek „nem fogadtak el irodát, ha nem volt a hűvös és friss magasban – fogalmazott Lincoln Steffens –, ahol a kilátás tágas és gyönyörű, és ahol csend honol az üzlet szívében”.

Burnham és Root meggazdagodott. Nem Pullman szintű gazdagság volt ez, nem elég ahhoz, hogy a társadalom legfelső rétegébe tartozzanak, mint Potter Palmer és Philip Armour, vagy hogy a feleségeik estélyi ruhájáról a város napilapjai részletesen írjanak, de

sokkal gazdagabbak lettek, mintsem hitték volna. Olyannyira, hogy Burnham minden évben vett egy hordó finom madeirát, és úgy érlelte, hogy lassú teherhájóval kétszer megutaztatta a világ körül.

Ahogy a cég fejlődött, mindkét társ jelleme egyre jobban kiütközött. Burnham maga is tehetséges művész és építész volt, de legnagyobb erőssége abban rejlett, ahogy megnyerte az ügyfeleket, és kivitelezte Root elegáns terveit. Burnham jóképű, magas és erős volt, a szeme élénkkék, s eme tulajdonságai úgy vonzották az ügyfeleket és a barátokat, ahogy a lencse összegyűjti a fényt. „Daniel Hudson Burnham az egyik legjóképűbb férfi, akit valaha láttam – mondta Paul Starrett, aki később az Empire State Building építését vezette; 1888-ban állt be a Burnham & Roothoz mint mindenese kisegítő. – Nem volt nehéz rájönni, hogyan szerez megbízásokat. Már pusztán a tartása és a megjelenése is majdnem elég volt hozzá. Nem tudott olyan banális dolgot kiejteni a száján, hogy az ne hangzott volna fontosnak és meggyőzőnek.” Starrett emlékezett rá, mennyire meghatotta Burnham gyakori intése: „Ne kicsiben gondolkodj, abban nincs meg az a varázslat, ami felpezsdíti az emberek vérért.”

Burnham tisztában volt vele, hogy Root a cég művészi motorja. Hitte, hogy Root a maga zsenialitásával képes gyorsan és egészében elképzelni egy épületet. „Ilyen tekintetben nem ismertem hozzá hasonlót – mesélte. – Csak szórakozottan elnémult, tűnődő kifejezés költözött a szemébe, és már ott is volt előtte az épület, az összes téglájával együtt.” Azt is tudta viszont, hogy Rootot nem érdekli az építészet üzleti oldala, vagy az, hogy olyan kapcsolatok magvait hintse el a Chicago Klubban és a Union Ligában, amik majd gyümölcsöző megbízásokhoz vezetnek.

Root minden vasárnap délelőtt az Első presbiteriánus templomban orgonált. Operakritikákat írt a *Chicago Tribune* számára. Alapos jártassággal rendelkezett a filozófiában, a tudományokban, a művészetekben és a vallásban, s Chicago felsőbb köreiben köztudott volt róla, hogy bármilyen témáról tud beszélni, még hozzá igen szellemesen. „Elképesztően értett a társalgáshoz – mondta róla egy

barátja. – Szinte nem volt olyan téma, aminek valaha ne olvasott volna utána, vagy amit ne ismert volna mélységében.” Ravasz humorérzéssel bírt. Az egyik vasárnap különösen ünnepélyesen orgonált. Időbe telt, mire valakinek feltűnt, hogy egy sanzont játszik. Amikor Burnham és Root együtt volt, mondta egy nő, „mindig egy nagy, erős fa jutott eszembe, ami körül villámok cikáznak”.

Mindketten felismerték és tisztelték a másik képességeit. Ez olyan harmóniát teremtett, ami tükröződött az iroda vezetésében is: egy történész szerint egy mészárszék gépies pontosságával működött – találó hasonlat, tekintve Burnham szakmai és személyes kötődését a város vágóhídjához. Burnham irodakultúrát is teremtett: megelőlegezte azt a munkáltatói morált, aminek az elterjedése még egy évszázadot váratott magára. Tornatermet rendezett be, ahol ebédidőben a dolgozók kézilabdázhattak, ő maga vívóleckét adott, Root pedig egy bérelt zongorán rögtönzött előadásokkal szórakoztatta őket. „Az irodában szapora munka zajlott – emlékezett Starrett –, de összehasonlítva más irodákkal, ahol dolgoztam, a hely szelleme derűsen szabad, könnyed és emberséges volt.”

Burnham tudta, hogy Roottal olyan szintű sikert értek el, amire külön egyikük sem lett volna képes. Olyan összhangban dolgoztak, ami lehetővé tette, hogy mind merészebb, mind nagyobb kihívást jelentő megbízásokat vállaljanak el, s mindezt egy olyan korban, amikor az építész munkájának zöme az újításról szólt, és amikor az épületek magasságának és súlyának drámai növekedése megsokszorozta a katasztrofális bukás kockázatát. Ahogy Harriet Monroe írta: „Mindegyikük munkája egyre inkább nélkülözhetetlenné vált a másik számára.”

Az irodával egyetemben a város is nőtt. Nagyobb, magasabb és gazdagabb lett; ugyanakkor koszosabb, sötétebb és veszélyesebb is. Salakpernyés füst feketítette az utcákat, néha egyetlen háztömbnyire csökkentve a látótávolságot, főleg télen, amikor a szénkázánok teljes kapacitással működtek. A vonatok, a kábelkocsik, a

sráfkocsik, a kisebb szállító járművek – az egy- és kétüléses hintók, konflisok, fogatok és bricskák – vasalt kerekei forgó kalapácsként csépeltek a kövezetet. A hangzavar állandó mennydörgéssé olvadt össze, és elviselhetetlenné tette a nyitott ablakos nyári éjszakákat. A zaj csak éjfél után hagyott alább. A szegény környékeken a szemét halmokban gyűlt a síkatorokban, kicsordult a hatalmas szemétládákból, melyek bankett-termekként szolgáltak a patkányoknak és legyeknek. Legyek milliárdjainak. A kutyák, macskák és lovak teteme gyakran ott maradt, ahol kimúltak. Januárban szívfacsaró pózba fagytak; augusztusban felpuffadtak és kidurrantak. Sokuk a Chicago folyóban végezte, a város kereskedelmi ütőerében. Nagy esőzések idején a folyó vize zsíros foltként messze benyomult a Michigan-tóba, egészen a tornyokig, melyek a város ivóvízrendszerének befolyócsöveit jelezték. Ha esett, minden makadámburkolat nélküli utcában szagos mocsárrá sűrűsödött a lóürülék, a sár meg a szemét, és ez a dágvány úgy felduzzadt a gránitépületek között, akár sebben a genny. Chicago ámulatba ejtette és elborzasztotta a látogatókat. Octave Uzanne francia szerkesztő „gordiuszi város”-nak nevezte, ami „éppoly szertelen, és éppoly ördögi”. Paul Lindau szerző és kiadó úgy írta le: „a feneketlen szörnyűség gigantikus panorámája, de egészen egyedülálló”.

Burnham a lehetőségei miatt imádta Chicagót, de magától a várostól ódzkodott. 1886-ra Margarettel öt gyerekük született: két lány és három fiú, az utolsó, Daniel februárban jött világra. Abban az évben Burnham vett egy régi tóparti tanyaházat a csendes Evanston falucskában, amit néhányan „a kertvárosok Athénja”-ként emlegettek. A kétszintes házban tizenhat szoba volt, „fenséges öreg fák” övezték, és egy téglalap alakú földdarabon állt, ami a tóig nyúlt. Annak ellenére vásárolta meg, hogy a felesége és az apósa tiltakozott, és még a saját anyjának sem beszélt a költözésről, amíg az adásvétel le nem zajlott. Később írt neki egy bocsánatkérő levelet. „Azért tettem – magyarázta –, mert nem bírtam tovább elviselni, hogy a gyerekeim Chicago utcáin járjanak...”

Noha Burnham és Root könnyedén érte el a sikereket, megpróbáltatásban is volt részük. 1885-ben leégett a Grannis Block, amit ők terveztek, és ahol az irodájuk is székelt. Egyikük az épületben volt, és az égő lépcsőházon keresztül menekült ki. Aztán a Rookery legfelső emeletére költöztek. Három évre rá építés közben összeomlott egy hotel Kansas Cityben, amit ők terveztek; egy ember meghalt, többen megsérültek. Burnhamnek a szíve szakadt meg. A város törvényszéki vizsgálatot rendelt el, ami az épület tervezésére összpontosított. Karrierje során Burnham először vált nyilvános támadás célpontjává. Azt írta feleségének: „Ne aggódj, akármit mondanak is a lapok. Biztosan lesz korholás és sok baj, de mindent elviselünk egyszerű, őszinte, férfias módon, ami megvan bennünk.”

Mély sebet ejtett a lelkén az egész dolog, de főként az, hogy a képességei felett olyan bürokraták ítéleztek, akikre nem tudott hatni. „A halottkém – írta Margaretnek három nappal a baleset után – egy kellemetlen kis orvos, egy politikai bérenc; nincsenek saját gondolatai, és szörnyen bosszant.” Burnham szomorú és magányos volt, haza akart menni. „Annyira szeretnék békében otthon lenni veled.”

Ebben az időszakban érkezett egy harmadik, más természetű csapás is. Habár Chicago egyre ismertebbé vált, mint ipari és kereskedelmi dinamó, vezetőinek igencsak fájt New York ama rágalma, miszerint városukban kevés a kulturális érték. A hiányosság orvoslására egy prominens chicagói, Ferdinand W. Peck javasolta egy olyan hatalmas és tökéletes akusztikájú előadóterem megépítését, ami képes lenne elhallgattatni a keleti kötekedőket, ráadásul még hasznót is hozna. Peck a gigantikus színháztermet egy nagyobb burokban képzelte el, amiben lenne hotel, bálterem és több iroda. Számos építész, aki a Kinsley étteremben étkezett – ami Chicagóban ugyanolyan státuszt ért el, mint New Yorkban a Delmonico –, egyhangúan úgy vélte, ez a város történetének legfontosabb építészeti megbízása, és hogy minden valószínűség szerint a Burnham & Root kapja meg. Burnham azonban korántsem volt ebben olyan biztos.

Peck választása egy chicagói építészre, Dankmar Adlerre esett. Peck tisztában volt vele, hogy ha az akusztika nem lesz tökéletes, a beruházás teljes kudarcba fullad, akármilyen imponáló is lesz maga az építmény. Adler azonban már bizonyította, hogy jártas az akusztikus tervezésben. „Burnham nem boldog – írta Louis Sullivan, aki ekkor már Adler társa volt –, és John Root sem bújt ki a bőréből örömeiben.” Amikor Root látta az Auditorium első terveit, azt mondta, úgy néz ki, mintha Sullivan csak „egy újabb homlokzatot zsúfolna tele díszekkel”.

Kezdetől feszültség volt a két cég között, s noha nem tudhaták, sok évvel később ki is robbant a konfliktus, amikor Sullivan támadást indított Burnham legnagyobb eredményei ellen, miután Sullivan saját karrierje akkor már az alkohol és a megbánás kódébe veszett. A feszültség egyelőre csak finom vibrálásként jelentkezett, akár a túlerőltetett acél emberi füllel nem hallható sikolya. A probléma abból a különbségből adódott, ahogyan az építészet természetéről és céljáról vélekedtek. Sullivan elsősorban művésznek, idealistának vallotta magát. Önéletrajzában, melyben mindvégig harmadik személyben beszélt magáról, úgy jellemezte önmagát, mint „ártatlan ember, kinek szívét rabul ejtették a művészet, a filozófia, a vallás, a természet szépségének csodái, az emberi valóság kutatása, és mélységes hite a hatalom jótékonyágában”. Ellenben Burnham „nagyratörő kufár”, akinek rögeszméje a legnagyobb, legmagasabb, legdrágább épület. „Elefánt volt, tapintatlan, szószátyár.”

Az Auditorium munkálatai 1887. június 1-jén kezdődtek. Az eredmény egy pazar építmény lett, akkoriban a legnagyobb magánkézben lévő épület Amerikában. A színházterem négyezernél is több ülőhellyel rendelkezett, ezerkétszázzal többel, mint a New York-i Metropolitan Operaház. Ráadásul légkondicionált volt, jég-re fűjt levegővel hűtötték. A termet körülvevő épületben voltak irodák, egy hatalmas bankett-terem és egy négyszáz luxuslakosztályt kínáló hotel. Egy német utazó emlékezett rá, hogy az ágya melletti elektromos tárcsa elforgatásával törülközőt, írószert, jeges vizet,

újságot, whiskyt és cipőfényesítést tudott kérni. Az Auditorium Chicago legünnepeltebb épülete lett. A fényűző megnyitón az Egyesült Államok elnöke, Benjamin Harrison is részt vett.

Ezek a csapások hamarosan eltörpültek az ezután következők mellett, de 1890. február 14-én, a nagy szavazás napján úgy látszott, Burnham és Root sikere egy életre biztosítva lesz.

A *Tribune* épülete előtt csend honolt. A tömegnek kellett pár perc, hogy megeméssze a hírt. Egy hosszú szakállú férfi tért magához először. Azért volt olyan hosszú az arcszőrzete, mert megfogadta, hogy addig nem borotválkozik, amíg Chicago meg nem kapja a világiállítás megrendezésének jogát. Most felment a szomszédos Union Trust Company Bank lépcsőjére, és a tetején olyat üvöltött, hogy a hangját az egyik szemtanú rakétáéhoz hasonlította. Mások is visszhangozták a kiáltást, s hamarosan kétezer férfi és nő, valamint néhány gyerek, főként táviratkihordók és küldöncök ujjongtak. A hangorkán végigzúgott a téglából, kőből és üvegből épült kanyonban. A küldöncök nekiiramodtak a hírrel, a táviratkihordók a Postal Telegraph Company meg a Western Union irodáiból indultak, vagy felpattantak Pope biciklijükre. Az egyik a Grand Pacific Hotelbe ment, a másik a Palmer House-ba, a többiek a Richelieu-be, az Auditoriumba, a Wellingtonba, a pompás házakba a Michigan és a Prairie sugárúton, a Chicago, a Century, a Union League Klubokba és a drága bordélyokba, főként Carrie Watson-hoz és a szép fiatal lányokhoz és a pezsgőzuhatagokhoz.

Az egyik táviratkihordó egy kivilágítatlan sikátorig ment el a sötétben, ami rothadó gyümölcstől bűzlött, és olyan néma volt, hogy csak a gázlámpák sziszegését hallotta az utcáról maga mögött. Megkeresett egy ajtót, bekopogott rajta, majd belépett egy szobába, ami tele volt férfakkal. Akadt köztük fiatal is meg öreg is, mindnyájan meglehetősen részegek voltak, és egyszerre beszéltek. A szoba közepén koporsó szolgált bárpult gyanánt. A gyér világítást a falra

rögzített koponyákban elhelyezett gázégők szolgáltatták. A szobában szanaszét heverték még más koponyák is. A falon lógott egy hóhérkötél, különféle fegyverek és egy vértől mocskos takaró.

Ez volt a Whitechapel Klub főhadiszállása, ami London ama nyomornegyede után kapta nevét, ahol két évvel korábban Hasfelmetsző Jack tevékenykedett. A klub elnökének hivatalos titulusa „hasfelmetsző” volt; tagjai főként újságírók, akik a klub összejövetelén a város utcáin történt gyilkosságokról diskuráltak. A falra akasztott fegyvereket megtörtént gyilkosságokban használták, és chicagói rendőrök révén kerültek oda; a koponyákat egy közeli elmegyógyintézet pszichiáterétől szerezték; a takarót pedig az egyik tag hozta, aki akkor szerezte, amikor a hadsereg és a sziú indiánok közti csatáról tudósított.

Miután hírért vették, hogy Chicago nyerte el a világkiállítás megrendezésének jogát, a Whitechapel Klub tagjai táviratot fogalmaztak Chauncey Depew-nak, aki voltaképp egy személyben képviselte New Yorkot és annak igényét a világkiállításra. Depew korábban megígérte a Whitechapel Klub tagjainak, hogy ha Chicago győz, megjelenik a klub következő találkozásán, hogy a hasfelmetsző maga szabdalhassa szét a testét jelképesen – mármint ő ezt feltételezte, de a Whitechapel Klubnál sosem lehetett tudni. A koporsóban például annak idején a klub egyik tagjának testét vitték, aki öngyilkosságot követett el. A klub kikérte a holttestet, és elvitték a Michigan-tó melletti Indiana-dűnékre, ahol egy hatalmas máglyát raktak. A testet rátették és meggyújtották. Fekete csuklyás köntösben, kezükben fáklyákkal köröztek a tűz körül, és whiskey-t kortyolva zsoltárokat énekeltek a halottnak. A klubnak szokása volt, hogy köntösös tagjai lefedett ablakú fekete hintóban egyetlen szó nélkül rabolnak el városba látogató hírességeket.

A klub táviratát Depew húsz perccel az utolsó szavazás után kapta meg Washingtonban, épp amikor a chicagói képviselők elkezdték ünnepelni a győzelmet a Willard Hotelben, a Fehér Ház közelében. A táviratban az állt: „Láthatjuk a boncasztalunkon?”

Depew azonnal válaszolt: „Állok szolgálatukra, amikor kívánják, a mai események után kész vagyok felajánlani a testemet a chicagói tudomány oltárán.”

Noha méltósággal beismerte a vereséget, Depew kételkedett benne, hogy Chicago tisztában van vele, milyen kihívással áll szemben. „A mai kor vagy bármely kor legpompásabb kiállítása most fejeződött be Párizsban – nyilatkozta a *Tribune*-nek. – Akármit csinálnak is, azzal kell versenyezniük. Ha felérnek vele, sikert könyvelhetnek el. Ha túltesznek rajta, diadalt arathatnak. Ám ha elmaradnak tőle, Amerika egész lakossága magukat fogja hibáztatni, amiért olyasmit vállaltak fel, amit nem sikerült teljesíteniük.

Vigyázzanak. Legyenek óvatosak!”

Chicago azonnal megalapított egy hivatalos testületet, a Kolumbusz Világkiállítás Társaságot, hogy finanszírozza és felépítse a vásárvárost. A tisztviselők felhajtás nélkül világossá tették, hogy Burnham és Root lesznek a főépítészek. Chicagóra hárult a feladat, hogy helyreállítsa a nemzet büszkeségét és elsőbbségét a párizsi kiállítás nyomán, és Chicago határozottan, bár egyelőre diszkrétan, ezt a nyomást a Rookery legfelső emeletén lévőkre hárította.

Kudarcról szó sem lehetett. Burnham tisztában volt vele, hogy ha a kiállítás nem váltja be a hozzá fűzött reményeket, a nemzet büszkeségén esik csorba, Chicagót megalázzák, és cége végzetes csapást szenved el. Burnham mindenhol – barátoktól, szerkesztőktől, klubtagtársaktól – azt hallotta, hogy a nemzet óriási tettet vár tőle. Még hozzá rekordidő alatt. Az Auditorium megépítése három évbe telt, és Louis Sullivant a fizikai összeomlás szélére sodorta. Burnhamnek és Rootnak most gyakorlatilag egy egész várost kellett megépítenie ugyanennyi idő alatt, és nem akármilyen várost, hanem olyat, amelyik felülmúlja a párizsi világkiállítás ragyogását. Ráadásul hasznót is kellett hoznia. Chicago vezetőinek a

profit becsületbeli kérdés volt magánemberként és a város polgáraként egyaránt.

Hagyományos építészeti mércével a feladat szinte megvalósíthatatlannak tűnt. Külön-külön egyikük sem lett volna rá képes, de Burnham hitte, hogy ketjüknek együtt megvan az akaraterejük, valamint a szervezői és tervezői képességeik, hogy sikerrel járjanak. Együtt legyőzték már a gravitációt, és meghódították Chicago kassás talaját, örökre megváltoztatva ezzel a városi életet; most együtt megépítik a vásárvárost, és megváltoztatják a történelmet. Véghez lehet vinni, mert muszáj véghez vinni, noha a feladat irtózatos. Depew intelme hamar unalmassá vált, de igaz, ami igaz, szellemesen és tömören volt képes megragadni a helyzet lényegét. „Chicago olyan férfi, aki egy nagycsaládos nőt vesz el – mondta. – A bajok csak most kezdődnek.”

Azonban még Depew sem látta előre a Burnham és Root körül gyülekező erők hatalmát. Jelen pillanatban csak ők hárman voltak képesek felmérni a feladat két legalapvetőbb dimenzióját, az időt és a pénzt. Ezek merev keretei pedig adottak voltak.

A többit csak Poe álmodhatta volna meg.

MINDENKI A MAGA RÉSZÉT

1886 augusztusának egyik délelőttjén, miközben a hőség úgy perzselte az utcákat, mint gyermek bőrét a láz, egy magát H. H. Holmesnak nevező férfi sétált be Chicago egyik vasútállomására. A levegő állott volt és csendes, megülte a rothadó barack, a lóürülék és a részben elégett illinois-i antracit szaga. Fél tucát mozdony állt az állomáson gőzt eregetve a már így is sárgás égbe.

Holmes jegyet vett a Chicago legdélebbi részét határoló, 200 000-es lélekszámú Lake városának Englewood nevű falujába. Ahhoz a közigazgatási területhez tartozott a Union vágóhid és két nagy park is; a Washington Park rétekkel, kertekkel és egy népszerű lóversenypályával, valamint a Jackson Park, egy kietlen pusztaság a tóparton.

A hőség dacára Holmes makulátlanul festett. Ahogy átvágott az állomáson, a fiatal női tekintetek szélfúttá virágszirmokként röpdöstek körülötte.

Magabiztos járása és elegáns öltözete vagyonos és sikeres ember benyomását keltette. Huszonhat éves volt, százhetven centi magas, hatvankilenc kiló. Sötét haja és mélykék szeme miatt egyszer hipnotizőrhöz hasonlították. „A szeme igen nagy és tágra nyitott – mondta róla később egy John L. Capen nevű orvos. – Kék szem. A neves gyilkosoknak, mint több, más tevékenységekben élen járóknak is, kék szemük van.” Capen a vékony ajkakra is felfigyelt, melyeket sötét, telt bajusz koronázott. Legjobban azonban Holmes fülei nyűgözték le. „Bámulatosan kicsi fül, a tetején olyan alakú,

mint a régi szatírszobrok füle, amivel a művészek a dévajtságot és a bűnt ábrázolták.” Egészében „nagyon finoman kivitelezett” ember, vélte Capen.

A nők, akik még nem tudtak titkos rögeszméiről, megnyerően finomnak látták. Megszegte az intimitás bevett szabályait: túl közel állt, túl erősen bámult, túl sokáig és túl hosszán érintett. És a nők imádták érte.

Englewood kellős közepén szállt le a vonatról, egy pillanatig megállt, és felmérte a környezetét. A Hatvanharmadik és a Wallace utca kereszteződésénél figyelt. A sarki távirópóznán volt a 2475. számú tűzriasztó doboz. Épülő háromemeletes házak vázait látta, kalapácsok csengését-bongását hallotta. Frissen ültetett fák sorakoztak katonásan, de a hőségben úgy festettek, mint a vizet túl régóta nélkülöző sivatagi csapatok. A levegő moccanatlan volt és párázás, a frissen hengerelt kátrányos makadámút égett szaga ülte meg. A sarkon egy bolt állt, a tábla szerint az E. S. Holton Drugs.

Elindult. A Wentworth utcához ért, ami észak–déli irányban futott, és láthatóan Englewood főutcáját képezte tele lovakkal, stráfkocsikkal és hintókkal. A Hatvanharmadik és a Wentworth sarkához közel elment az 51. tűzoltóbrigád otthonául szolgáló tűzoltóság mellett, melynek közelében a rendőrkapitányság állt. Évekkel később egy falusi azt írta: „Noha néha nagy szükség volt rendőrségre a vágóhíd kerületében, Englewood nyugodt életébe alig kellett beavatkozniuk, csak a tájképet gazdagították, és gondoskodtak róla, hogy a tehenek nyugodtan legelhessenek.”

Holmes visszament a Wallace utcához, ahol a Holton Drugs táblát látta. A kereszteződést sínek vágták át. Egy bakter várta a verőfényben hunyorogva a vonatokat, és pár percenként leeresztette a sorompót, ahogy újabb mozdony pöfögött el. A gyógyszer-tár a Wallace és a Hatvanharmadik utca északnyugati sarkán állt. A Wallace-szal szemben egy nagy üres telek feküdt.

Holmes belépett a boltba, ahol egy idős hölgyet talált, Mrs. Holtont. Úgy megérezte az asszony sebezhetőségét, ahogy más

ember egy nő parfümjének nyomát. Orvosként és patikusként mutatkozott be, és megkérdezte az asszonyt, nincs-e szüksége segítségre a boltban. Lágyan beszélt, gyakran elmosolyodott, őszinte kék tekintetével bűvölte őt.

Jó beszélgetőtársnak bizonyult, s az asszony hamar elárulta neki legmélyebb bánatát: férje az emeleten fekszik, rákban haldoklik. Bevallotta, hogy a boltot vezetni és közben a férjét gondozni nagy terhet jelent a számára.

Holmes párás szemmel hallgatta. Megérintette a nő karját. Ő könnyíthet a terhén, ajánlkozott. Sőt a patikát felvirágoztatja, és legyőzi a konkurenciát az utcában.

Tekintete tiszta és kék volt. A nő azt felelte, meg kell beszélnie a dolgot a férjével.

Felment az emeletre. Forró nap volt. Az ablakpárkányon legyek pihentek. Kint újabb vonat dübörgött át a kereszteződésen. Az ablak előtt salak és füst lebegett el, akár a szennyes géz. Megbeszéli a férjével, persze, de a férje haldoklik, most ő vezeti a boltot, övé a felelősség. Döntésre jutott.

Ha csak eszébe jutott a fiatal orvos, olyan elégedettség töltötte el, amelyet hosszú ideje nem érzett.

Holmes járt már Chicagóban, de csak futó látogatások alkalmával. A város imponált neki, mondta később, ami önmagában is meglepő, mivel soha semmi nem hatott rá, nem indította meg. Események és emberek csak annyira keltették fel a figyelmét, mint kételtűt a mozgó tárgyak: előbb jött a közelség gépies tudomásul vétele, aztán az érték kiszámítása, majd végül a döntés, hogy cselekedjen, vagy maradjon mozdulatlan. Amikor végül elszánta magát, hogy Chicagóba költözik, még a saját nevét használta: Herman Webster Mudgett.

Mint a legtöbb embernek, első érzékszervi benyomása Chicagóról neki is a gigantikus bűz volt, ami mindig belengte a Union vághíd környékét. A rothadás és az égett szőr szaga, „elementárisan nyers és durva szag – írta Upton Sinclair –, avas és buján érzéki”. A legtöbben taszítónak találták. Az a pár ember, aki üdítőnek vélte, olyan férfi volt, aki belegázolt már a „halál folyójába”, és nagy vagyont rostált ki belőle, Sinclair kifejezésével élve. Tetszetős elképzelés, hogy a sok halál és vér közepette Mudgett otthon érezte magát, de realisabb az a feltételezés, miszerint a hely azt éreztette vele, ez végre olyan város, ahol az emberi viselkedés szélesebb skáláját tolerálják, mint a New Hampshire-i Gilmantonban, abban a falucskában, ahol született, ahol apró, furcsa és kivételesen okos fiúként tengődött egész gyermekkorában, és ahol következőképp társai kegyetlen képzeletének áldozatává vált.

Egy epizód egész életében kísértette. Ötéves volt, első kis öltönyét viselte, amikor a szülei beírátták a falu iskolájába. „Naponta el kellett mennem a faluorvos rendelője előtt, aminek az ajtaja ritkán volt zárva – írta később memoárjában. – Különösen irtóztam tőle, részben mert émelyítő kotyvalékok forrásának véltem, melyektől gyerekkoromban rettegettem (ez még a gyerekorvosságok ideje előtt volt), és részben a zagyva pletykák miatt, amiket hallottam róla.”

Akkoriban az orvosi rendelő valóban félelmetes hely lehetett. Bizonyos értelemben minden orvos amatőr volt. A legjobbak tetemeket vásároltak, hogy azokon tanuljanak. Késspénzzel fizettek értük, nem tettek fel kérdéseket, s a beteg belsőségek különösen érdekes darabjait nagy üvegekben tárolták. A rendelőben csontváz lógott, hogy gyorsan megtalálják az anatómiai pontokat; némelyik csontváz feladatán felülemelkedve olyan részletesen, olyan pontosan megalkotott műalkotás lett – minden kifehérített csontot részdróttal kapcsoltak össze, a koponya kedélyesen vigyorgott –, mint ha el akarna iramodni, hogy elérje a következő villamost.

Két idősebb gyerek rájött Mudgett félelmére, és egy nap megfogták és berángatták a „kapálózó-sikoltozó” fiút a rendelőbe. „Csak

akkor engedtek el – írta Mudgett –, amikor szemtől szembe álltam az egyik vigyorgó csontvázzal, amelyik széttárt karjával mintha át akart volna ölelni”.

„Gonosz és veszélyes dolog volt ezt tenni egy zsenge és ingatag egészségű gyerekkel – írta –, de csodálatos eredménye lett, mert végleg kigyógyított a félelmeimből, és belém oltotta előbb az erős kíváncsiságot, majd később a vágyat, hogy tanuljak. Évek múltán ezért választottam az orvosi hivatást.”

Az incidens feltehetőleg valóban megtörtént, csak épp más ko-reográfia szerint. Valószínűbb, hogy a két idősebb fiú azt látta, öt-éves áldozatuk nem bánja a dolgot; egyáltalán nem kapálózik, és nem kiabál, csak bámulja a csontvázat hideg elismeréssel.

Amikor újra két elrablójára nézett, feltehetőleg azok menekültek el.

Gilmanton apró földművelő település volt New Hampshire tóvidékén, oly eldugott, hogy lakóihoz a napilapok sem jutottak el, és ritkán hallottak vonatfűtőt is.

Mudgettnak két testvére volt, egy fiú meg egy lány. Apja, Levi földműves volt, ahogy annak az apja is. Mudgett szülei ájtatos metodisták voltak. A legkisebb rosszalkodást is pálcával és imával torolták meg, amit száműzetés követett a padlásra, ahol egy napig sem beszélni, sem enni nem lehetett. Anyja gyakran ragaszkodott hozzá, hogy vele imádkozzon a szobájában, és reszkető szenvedélye átsugárzott fiára is.

Saját bevallása szerint „anyás” gyerek volt. Sok időt töltött egyedül a szobájában, Jules Verne-t és Edgar Allan Poe-t olvasott, és különböző találmányokkal kísérletezett. Épített egy széllel működő szerkezetet, ami zajt csapva riasztotta el a madarakat a család földjeiről, és megpróbálkozott az örökmozgóval is. Legféltettebb kincseit apró dobozokban tartotta, például az első kihúzott fogát és „tizenkét éves szerelme” fényképét. Későbbi elemzők szerint a

dobozok borzalmasabb dolgokat is rejthettek, például kis állatok koponyáit, amiket mozgásképtelenné tett, majd elevenen felboncolt a Gilmanton körüli erdőkben. Ezt a feltételezést a huszadik században hasonló viselkedésű gyerekek megfigyelésekor szerzett riasztó tapasztalatokra alapozták. Mudgett egyetlen közeli barátja egy Tom nevű idősebb fiú volt, aki szörnyethalt, amikor ők ketten egy elhagyatott házban játszottak.

Mudgett belevéste nevének kezdőbetűit egy vén szilfába nagyapja farmján, ahol a család az egyik ajtófélfába faragott vonásokkal tartotta számon a fiú növekedését. Az első alig fél méter magas volt. Egyik kedvenc időtöltése az volt, hogy felmászott egy magas sziklára, és kiáltásával visszhangot keltett. Egyszer egy „utazó fényképész” kifutófiúja lett, aki egy ideig Gilmantonban tartózkodott. A férfi erősen sántított, örült a segítségnek. Egyik délelőtt egy törött fadarabot adott Mudgettnak, hogy vigye el a szekérjavítóhoz, és csináltasson neki másikat. Amikor Mudgett visszament az újjal, a fényképész félig levetkőzve az ajtó mellett ült. Majd minden teketória nélkül levette az egyik lábát.

Mudgett mélységesen megdöbbsent. Még sosem látott mester-séges végtagot, feszülten figyelte, ahogy a fényképész a lábához illeszti a fadarabot. „Ha ezután ugyanilyen rejtélyes módon a fejét is leveszi, azon sem csodálkoztam volna” – írta Mudgett.

A fényképész felfigyelt a fiú arckifejezésére. Fél lábon a kamerájához sántikált, hogy készítsen egy képet Mudgettről. Mielőtt kinyitotta a zárat, felemelte és meglengette a fiú előtt a falábát. Pár nappal később odaadta Mudgettnak az elkészült képet.

„Sok évig megőriztem – írta Mudgett –, és még mindig látom a mezítlábas, házilag varrt ruhát viselő fiú megrettent arcát.”

Mudgett börtönben ült, amikor leírta ezt a találkozást a memoárjában, remélve, hogy megnyeri a közvélemény szimpátiáját. Noha könnyű elképzelni a jelenetet, az tény, hogy a Mudgett gyermekkorában létező kamerákkal lehetetlen volt őszinte pillanatokat rögzíteni, főként ha gyerek volt az alany. Ha a fényképész látott bármit

is Mudgett szemében, az csak halványkék üresség lehetett, amit, gondolhatta szomorúan, semmilyen film nem örökíthet meg.

Mudgett tizenhat évesen kijárta az iskolát, és fiatal kora ellenére tanító lett, előbb Gilmantonban, majd Altonban, ahol megismerkedett egy Clara A. Lovering nevű nővel. Clara még sosem találkozott ilyen fiúval. Fiatal volt, de kiegyensúlyozott, és el tudta érni, hogy a nő jól érezze magát, még akkor is, ha az ellenkezője felé hajlott a kedve. Ékesszólón, melegséggel a hangjában beszélt, és mindig megérintette Clarát, még nyilvánosan is. Legnagyobb hibája az volt, hogy kitartóan győzködté a nőt, szeretkezzenek, s ezt nem a kor udvarlási hagyományának megfelelően tette, hanem úgy, ahogy annak csak a házasság megkötése után volt szabad megtörténni. A nő ellenkezett, noha nem tagadhatta, hogy Mudgett olyan vágyat ébresztett benne, ami az álmaikat is színesre festette. Mudgett tizennyolc éves volt, amikor megkérte Clarát, hogy szökjön el vele. A nő igent mondott. 1878. július 4-én házasodtak össze egy békebíró előtt.

Eleinte olyan szenvedély tombolt köztük, amire Clara az idősebb nők pletykáit hallva sem számított, de aztán a kapcsolat gyorsan kihűlt. Mudgett mind hosszabb időre hagyta el a házat. Nem sokára már napokig távol volt. Végül nem is jött vissza. Az altoni anyakönyvi hivatal papírai szerint házasok maradtak, de ez csak formális, semmit sem érő kötelék volt.

A tizenkilenc éves Mudgett főiskolára ment. Eredetileg a Dartmouthot szemelte ki, de később meggondolta magát, és inkább orvostanoncnak állt. Előbb a Vermont Egyetem orvosi programjára iratkozott be Burlingtonban, de túl kicsinek találta, és egy év után átment a Michigani Egyetemre Ann Arborba, a nyugati félteke egyik vezető orvostudományi egyetemére, mely közismerten nagy

hangsúlyt helyezett a boncolás ellentmondásos művészetére. 1882. szeptember 21-én iratkozott be. Az első év utáni nyáron követte el azt, amit emlékirataiban úgy nevez: „életem első igazán becsutelen cselekedete”. Utazó ügynöknek szegődött egy könyvkiadóhoz, hogy egyetlen könyvet áruljon Illinois északnyugati részén. Ő azonban nem adta le a bevételt, hanem megtartotta magának. A nyár végén visszatért Michiganbe. „Aligha nevezhettem nyugati utazásomat kudarcnak – írta –, hiszen láttam Chicagót.”

1884 júniusában diplomázott közepes eredménnyel, és nekilátott „kedvező helyet” keresni a praktizáláshoz. Ennek érdekében ismét utazó ügynök lett, ezúttal egy faiskoláé a Maine állambeli Portlandben. Újta olyan városokba vitte, ahová amúgy sosem jutott volna el. Végül a New York állambeli Mooers Forksban lyukadt ki, ahol a *Chicago Tribune* szerint az általános iskola vezetőinek „impónált Mudgett úri modora”, és felvették igazgatónak. Meg is tartotta ezt a posztot, amíg végül el nem kezdte orvosi praxisát. „Egy évig maradtam, jó és lelkiismeretes munkát végeztem, amiért sok köszönetet, de vajmi kevés pénzt kaptam.”

Bármerre járt, nyugtalanító dolgok történtek. Michigani professzorai keveset tudtak mondani tanulmányairól, viszont emlékeztek rá, hogy más módon kiemelkedett. „Néhány professzor semmiképpen sem emlékszik rá – nyilatkozta az egyetem. – Megszegte egy özvegynek tett házassági ígéretét, aki a michigani St. Louisból jött Ann Arborba.”

Mooers Forksban azt pletykálták, hogy eltűnt egy fiú, akit vele láttak. Mudgett azt állította, a fiú hazautazott a családjához Massachusettsbe. Nyomozásra nem került sor. Senki el sem tudta képzelni, hogy az elbűvölő Mudgett doktor bárkinek ártana, főként egy gyereknek.

Éjfélkor sokszor előfordult, hogy Mudgett fel-alá járkált szállása előtt az utcán.

Mudgettnak pénzre volt szüksége. A tanításért szinte alamizsnát kapott; orvosi praxisa alig valamivel hozott többet. „1885 őszén az éhezéssel néztem farkasszemet” – állította.

Még az orvosi iskolában arról beszélgettek egy kanadai diáktársával, milyen könnyen meg tudnák csinálni, hogy egyikük életbiztosítást köt, a másikat teszi meg kedvezményezettnek, aztán egy tetemmel megrendeznék a biztosított halálát. Mooers Forksban ismét eszébe jutott az ötlet. Meglátogatta volt osztálytársát, és látta, hogy az sincs jobb anyagi helyzetben. Közösen kiterveltek egy agyafúrt biztosítási csalást, melyet Mudgett leírt az emlékirataiban. Elképesztően bonyolult és hajmeresztő terv volt, feltehetőleg nem létezett ember, aki kivitelezhette volna, de beszámolója önkéntelenül érdekes dolgokat árul el asztigmias lelkéről.

Nagy vonalakban arról volt szó, hogy barátjával szereznek még pár cinkostársat, akikkel együtt megrendezik egy háromtagú család halálát, amelynek minden tagját tetemekkel helyettesítik. Azok később az előrehaladott bomlás állapotában kerülnek elő, a cinkosok pedig megosztoznak a biztosítótól kapott 40 000 dolláron (ami ma egymillió dollárnak felelne meg).

„A terv tekintélyes mennyiségű tárgyi eszközt igényelt – írta Mudgett –, nem kevesebb, mint három testet”, azaz barátaikkal három olyan tetemet kellett szerezniük, amikről el tudják hitetni, hogy férj, feleség és gyerek voltak.

Mudgett nem látott nehézséget a tetemek megszerzését illetően, noha addigra országszerte olyan hiány alakult ki az orvosi oktatásra használt holttestek terén, hogy az orvosok kénytelenek voltak temetőkből rabolni frissen elhantoltakat. Miután megértették, hogy még egy orvos sem tud egyszerre három holttestet szerezni anélkül, hogy ne keltene gyanút, Mudgett és társa megegyezett, hogy „mindenki hozza a maga részét”.

Mudgett azt állította, hogy 1885 novemberében Chicagóba utazott, és ott szerezte meg az ő holttestét. Nem talált állást, ezért a

„részét” elraktározta, és elment Minneapolisba, ahol munkába állt egy patikában. 1886 májusáig maradt, majd elindult New York Citybe, hogy oda vigye „az anyag egy részét”, a többit meg Chicagóban hagyja. „Ehhez átpakolásra volt szükség” – tette hozzá.

Állítása szerint a feldarabolt tetem egyik csomagját a Fidelity Storage raktárházban hagyta Chicagóban. A másikat magával vitte New Yorkba, ahol „biztonságba” helyezte. Azonban New York felé a vonaton két cikket is olvasott a biztosítási bűncselekményekről, és „megértettem, hogy a vezető biztosítótársaságok milyen szervezetek, mennyire felkészültek az efféle csalás felderítésére és megbüntetésére”. A cikkek miatt hagyott fel a tervvel, állította, és vetett el minden reményt, hogy valaha ilyesmivel próbálkozzék.

Hazudott. Mudgett szilárd meggyőződése volt, hogy a kiindulási pont jó, hogy mások halálának megrendezésével igenis megkospaszthatja a biztosítókat. Orvosként tisztában volt vele, hogy égett, feldarabolt vagy más módon eltorzított tetemek személyazonosságát nem lehet megállapítani. És ez a rész cseppet sem zavarta. A test is csak „anyag”, nem különbözik a tűzifától, bár kissé nehezebb eltüntetni.

Arról is hazudott, hogy szüksége volt pénzre. A Mooers Forks-i háziúr, D. S. Hays látta, hogy Mudgettnél gyakran van nagy köteg pénz. Hays gyanút fogott, és ettől kezdve rajta tartotta a szemét Mudgetten – habár nem eléggé.

Mudgett éjfélkor lépett le Mooers Forksból, anélkül hogy kifizette volna a lakbért Haysnek. Philadelphiába utazott, ahol patikus akart lenni, idővel pedig üzlettárs vagy tulajdonos. Azonban nem talált megfelelő helyet, és „őriző” lett a Norristowni Elmeógyógyintézetben. „Ekkor találkoztam először örültekkel, és ez olyan rettenetes tapasztalat volt, hogy utána sok évig, néha még ma is látom az arcukat álmomban.” Pár nap után otthagyta.

Végül csak talált állást Philadelphia egyik patikájában. Hamarosan meghalt egy gyermek, aki a patikában vett gyógyszert kapta. Mudgett azonnal elhagyta a várost.

Vonattal Chicagóba ment, de gyorsan kiderült, hogy Illinois-ban nem dolgozhat patikusként, csak ha leteszi a működési engedélyhez szükséges vizsgát az állam fővárosában, Springfieldben. Az engedélyt 1886 júliusában itt, a kor egyik legelőkelőbb családnévét kölcsönvéve, Holmesként szerezte meg.

Holmes értette, hogy heves, új erők hatnak Chicagóra, és szinte csodával határos terjeszkedésre ösztönzik. A város minden irányba nőtt. Ahol a tó határolta, ott az ég felé, meredeken emelve a belvárosi ingatlanok értékét. Mindenfelé a város sikerességének bizonyítékait látta. Még a füst is ennek a jele volt. A város hírlapjai előszeretettel ujjongtak, hogy mennyire megnőtt a munkások száma Chicago ipara, főként a húscsomagoló miatt. Holmes tudta – mindenki tudta –, hogy a felhőkarcolók szárnyalása és a vágóhidak terjeszkedése miatt a munkások iránti kereslet nagy marad, és hogy a munkások és a munkafelügyelők a külvárosokban akarnak majd élni, amik sima makadámutakat, tiszta vizet, tisztességes iskolákat, legfőképp pedig a vágóhíd rothadó bűzétől mentes levegőt ígértek.

A város népességének növekedésével a lakások iránti kereslet valóságos „lázzá” hevült. Akik nem találtak vagy nem engedhettek meg maguknak saját lakást, olyan magánházakban vagy panziókban kerestek szobát, ahol a lakbér általában az ételt is magában foglalta. A gyarapodó spekulánsok bizarr tájat teremtettek. Calumetben ezer díszes utcalámpa állt egy mocsárban, ahol csupán a ködöt világították meg, és a moszkitók auráját hívták elő. Theodore Dreiser nagyjából akkor érkezett Chicagóba, amikor Holmes, és megdöbbenett ez a várakozó táj. „A város sok mérföldnyi utcát és csatornahálózatot épített olyan vidékeken is, ahol legfeljebb egyetlen magányos ház állt – a majdani forgalmas útvonalak

előfutaraként. Egyes kerületekben még akadálytalanul tombolt a szél és az eső, mégis pislogó gázlámpák hosszú sora világított, imbolyogva a szélben.”

Englewood az egyik leggyorsabban növekvő kertvárosnak számított. Még egy újonnan érkezett is, mint Holmes, azonnal látta, hogy Englewood virágzik. Ingatlanhirdetések magasztalták felvését és értékét. Englewood valójában már az 1871-es tűzvész óta gyorsan nőtt. Egy lakó emlékezett, hogy közvetlenül a tűz után „olyan nagy kereslet támadt a házak iránt, és a lakosság olyan gyorsan nőtt, hogy képtelenség volt lépést tartani vele”. Az öreg vasutasok még mindig olyan nevekkal illették, mint Chicago Keresztződés, Keresztződésliget vagy csak Keresztződés, mivel nyolc vasútvonal találkozott benne, de a polgárháború után a lakók megcsömörlöttek a név ipari hangzásától. 1868-ban Mrs. H. B. Lewis javasolta új névként az Englewoodot. Egy kisváros neve volt New Jersey-ben, ahol előtte élt, ami pedig egy, az angliai Carlisle-ben lévő erdőről kapta a nevét, ahol a legenda szerint két Robin Hood-féle törvényen kívüli bujdosott. Ebben a külvárosban, amit a chicagóiak „villamosos” külvárosnak neveztek, telepedtek le a vágóhíd felügyelői, valamint a belváros felhőkarcolóiban dolgozó hivatalnokok. Nagy házakat vettek a Harvard meg a Yale utcában, melyeket szil-, kőris-, szikamor- és hársfák szegélyeztek, és a táblák csak a minimális teherforgalmat engedték be. Gyerekeiket itt írástól iskolába, itt jártak templomba, és itt vettek részt a szabadkőművesek vagy a negyvenöt másik titkos társaság gyűlésein, melyeknek páholya vagy szervezete volt a faluban. Vasárnaponként a Washington Park bársonyos gyepén sétáltak, vagy ha magányra vágytak, felkapaszkodtak a Jackson Park szélfüttá gerinceire a Hatvanharmadik utca keleti végén, a tóparton.

Vonattal és villamossal jártak dolgozni, és örültek, hogy nem szélirányba laknak a vágóhídtól. Egy nagy englewoodi parcella fejlesztője így méltatta portékáját egy katalógusban, kétszáz lakhelyet árulva Bates Flotta néven: „A Union vágóhídi üzletembereknek

különösen kényelmes és elérhető, s mentes ama szagoktól, melyeket az uralkodó szelek a város legdivatosabb kerületeibe is elvisznek.”

Dr. Holton valóban meghalt. Holmes ajánlatot tett az özvegynek: megveszi a boltot, az asszony pedig lakhat az emeleti lakásban. Elgondolását úgy fogalmazta meg, mintha nem a maga haszna járna az eszében, hanem kizárólag az, hogy a gyászoló Mrs. Holton válláról levegye a munka terhét. Beszéd közben gyengéden megérintette az asszony karját. Miután az asszony ráruházta a boltot, Holmes könnyes szemmel köszönte meg neki.

A vételárat nagyrészt abból fizette, hogy az üzlet berendezéseit és árukészletét zaciba csapta, hogy majd havi száz (mai értéken háromezer) dollárért bérelje vissza. „Jó vásárt csináltam – írta –, mert életemben először olyan üzletbe vágtam, ami kielégítő volt számomra.”

Új táblát tett ki: H. H. HOLMES PATIKA. Ahogy elterjedt a hír, hogy egy jóképű, fiatal és a jelek szerint facér doktor áll a pult mögött, egyre több húszas éveiben járó, egyedülálló nő kereste fel. Szépen kiöltöztek, és olyasmit vettek, amire nem volt szükségük. A régi kuncsaftok is megkedvelték az új tulajdonost, habár hiányolták Mrs. Holton vigasztaló személyét. Eddig Holtonékhoz siettek, amikor a gyerekük megbetegedett; Holtonék vigasztalták őket, amikor a betegség végzetesnek bizonyult. Azt tudták, hogy Mrs. Holton eladta az üzletet, de nem értették, miért nem látják a városban.

Holmes mosolyogva elárulta, hogy Mrs. Holton rokonlátogatóba ment Kaliforniába, amire már rég vágyott, de sosem volt ideje vagy pénze megvalósítani, és halálos beteg férjét semmiképp nem hagyhatta el.

Ahogy telt az idő, és az érdeklődés apadt, Holmes kicsit módosította a mesét. Mrs. Holtonnak annyira tetszik Kalifornia, hogy úgy döntött, végleg ott marad.